

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**AVUKATLIK ÜCRET SÖZLEŞMESİNİN ELEKTRONİK
SÖZLEŞMELER İLE DÜZENLENMESİ: HUKUKİ VE PRATİK
YÖNLERİ**

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Adem TARLA

Ankara, 2025

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**AVUKATLIK ÜCRET SÖZLEŞMESİNİN ELEKTRONİK
SÖZLEŞMELER İLE DÜZENLENMESİ: HUKUKİ VE PRATİK
YÖNLERİ**

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Adem TARLA

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet Nadi GÜNAL

Ankara, 2025

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**AVUKATLIK ÜCRET SÖZLEŞMESİNİN ELEKTRONİK
SÖZLEŞMELER İLE DÜZENLENMESİ: HUKUKİ VE PRATİK
YÖNLERİ**

TEZLİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet Nadi GÜNAL

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

1- Prof. Dr. Ahmet Nadi GÜNAL

2-Doç. Dr. Yıldız ABİK

3- Dr. Öğr. Üyesi Ümit Vefa ÖZBAY

Tez Savunması Tarihi: 20.06.2025

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Ahmet Nadi GÜNAL danışmanlığında hazırladığım “Avukatlık Ücret Sözleşmesinin Elektronik Sözleşmeler İle Düzenlenmesi: Hukuki ve Pratik Yönleri (Ankara, 2025)” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 03.07.2025

Adem TARLA

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TEŞEKKÜR	vi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
SÖZLEŞME KAVRAMI, AVUKATLIK MESLEĞİ VE AVUKATLIK SÖZLEŞMESİ	4
I. Sözleşmenin Kavramsal Boyutu ve Anlamı	4
II. Sözleşmenin Genel Unsurları	5
A. Hukuksal İşlem	5
B. En Az İki Tarafın Bulunması	5
C. Karşılıklı İrade Beyanı ve Beyanın Birbirine Uygun Olması	6
III. Sözleşme Özgürlüğü.....	6
IV. Sözleşme Öncesi Sorumluluk (Culpa in Contrahendo).....	8
V. Sözleşmenin Geçerliliği ve Sınırları	8
VI. Sözleşmelerin Türleri	9
A. Borç Yükleme Tarzına Göre Sözleşmeler	9
1. Tek Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmeler.....	9
2. İki Tarafa Borç Yükleyen (Synallagmatik) Sözleşmeler.....	10
B. Kuruluş Tarzına Göre Sözleşmeler	10
1. Rızai Sözleşmeler	10
2. Şekle Bağlı Sözleşmeler	10
3. Aynı Sözleşmeler.....	11
C. Karşılıklı Yükümlülüklerin Dengesine Göre Sözleşmeler	11
1. Tam İki Tarafa Borç Yükleyen (Tam İkili) Sözleşmeler	11
2. Eksik İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmeler	11
D. Süreye Göre Sözleşmeler.....	12
1. Ani Edimli Sözleşmeler	12
2. Sürekli Edimli Sözleşmeler	12
E. Düzenlenme Biçimine Göre Sözleşmeler	12
1. Tip Sözleşmeler (Adî Sözleşmeler).....	12
2. İsimsiz (Atipik) Sözleşmeler	12

VII. Avukatlık Mesleğinin Kavramsal Çerçevesi.....	13
VIII. Avukatın Hakları, Yetkileri ve Yükümlülükleri.....	14
A. Avukatın Hakları ve Yetkileri	14
1. İş Edinme.....	14
2. Mesleki Çalışma Durumu.....	16
3. Meslek Örgütü ile İlişkisi	17
4. Uzlaşma Sağlama	17
5. Dosya İçeriğine Erişim ve Belge Sureti Talep Etme Yetkisi	18
6. Tebligat Sürecine Katılım ve Usul İşlemlerinde Avukatın Rolü.....	19
B. Avukatın Yükümlülükleri	21
1. Özen Yükümlülüğü	21
2. Sır Saklama.....	22
3. Aydınlatma ve Sadakat.....	24
4. Baroya Bağlılık.....	25
5. Edimi Bizzat Görme ve Edimi Sonuna Kadar Takip Etme	26
IX. Avukatlık Sözleşmesi	26
A. Tanım.....	26
B. Sözleşmenin Nitelikleri.....	27
1. Her iki tarafa borç yükler.....	27
2. Ücret Karşılığı Yapılan İvazlı Bir Sözleşme	27
3. Belli Bir Hukuki Yardım veya Hizmetin Yerine Gelmesini Konu Edinir	28
C. Avukatlık Sözleşmenin Kurulması	28
1. Sözleşmenin Tarafları.....	29
a. İşveren.....	29
b. Avukat	29
2. Sözleşmenin Oluşması.....	30
3. Sözleşmenin Sona Ermesi	30
a. İşin Görülmesi	30
b. Karşılıklı İrade Beyanıyla.....	30
c. Süreli İşte Süresinin Sona Ermesiyle.....	31
d. Çekilme.....	31
e. Azil	32
f. Taraflardan Birinin Ölümü.....	32
g. Tarafların Ehliyetini Kaybetme	32
h. Avukatlık Sıfatının Yitirilmesi	33

4. Sözleşmenin hukuki niteliğinde yer alan unsurlar.....	33
a. Danışmanlık Hizmeti	33
b. Ücret	34
X. Avukatlık Ücreti	34
A. Ücret Kavramı	34
B. Ücretin Tespiti	35
1. Yazılı Sözleşme Bulunması Halinde	35
2. Yazılı Sözleşme Bulunmaması Halinde	35
C. Ücretin Belirlenmesi	36
1. Serbestlik İlkesi	36
2. Dava Sonucuna Katılma Yasağı	36
3. İhtilafli Şeyin Ücret Olarak Devri Yasağı	36
D. Ücretin Belirlenmesinde Sınırlar	37
1. Ücretsiz Dava Alınmaması ve İstisnaları	37
2. Esas Olan Ücretin Serbestçe Belirlenmesi	37
E. Ücret Sözleşmesinin Koşulları	37
XI. Avukatlık Ücretinin Kapsamı.....	37
A. Genel olarak.....	37
B. Hapis Hakkı	38
C. Rüçhanlı Alacak Olması	38
D. Ücretin Devri	38
E. Ödeme Borcunun Üçüncü Kişilere Devri	39
F. Ücretin Takas Durumu	39
XII. Azil Halinde Ücret	39
XIII. Avukatın İş Bırakması Halinde Ücret	40
XIV. Davanın Seyrine Göre Ücret	40
İKİNCİ BÖLÜM	42
ELEKTRONİK SÖZLEŞME VE AVUKATLIK SÖZLEŞMESİNİN	
ELEKTRONİK SÖZLEŞME İLE YAPILMASI.....	42
I. Genel Olarak	42
II. Elektronik Sözleşmelerin Şekli.....	43
III. Kuruluş Yeri	44
IV. Kuruluşta Kullanılan Araçlar	44
V. Hukuki Niteliği	44
A. Hazır Olmayanlar Arasında Yapılması.....	46

B. Mesafeli Sözleşme Niteliğinde Olması.....	47
C. Katımlı (İltihaki) Sözleşme Niteliğinde Olması	48
VI. Kuruluş Anı	49
A. Öneri (İcap).....	50
B. Kabul.....	51
C. Öneri ve Kabulün Geri Alınması	53
D. Sözleşmenin Kurulduğu ve Hükümlerini Doğurduğu Anın Tespiti.....	55
1. İrade Beyanının Gönderilme Anı	55
2. İrade Beyanının Muhataba Varma Anı.....	56
E. Geçerlilik Şartları	56
1. Ehil Olunması	57
2. Şekle Uyulması.....	57
3. İrade Sakatlığı Bulunmaması	58
4. Aşırı Yararlanma Hali Bulunmaması	59
5. Hukuka ve Ahlaka Aykırı ya da İmkansız Olmaması	59
VII. Elektronik Sözleşme ile Avukatlık Sözleşmesi Arasındaki İlişki.....	59
VIII. Avukatlık Mesleğinde Dijitalleşme ve Elektronik Sözleşme Kullanımı	60
IX. Avukatlık Sözleşmesinin Elektronik Ortamda Yapılması.....	61
A. Elektronik Ortamda Hukuki İşlemler ve Avukatlık Sözleşmeleri.....	62
B. Elektronik Ortamda Yapılan Sözleşmelerin Geçerliliği	62
X. Elektronik Sözleşmelerin Avukatlık Mesleğine Etkisi.....	63
A. Avukat ve İşveren (Müvekkil) Arasındaki Gizlilik ve Güvenlik Hususları	64
B. Elektronik Ortamda Yetkilendirme	64
C. Mesleki Sorumluluk Açısından Değerlendirme.....	65
XI. Avukatlık Ücret Sözleşmelerinin Elektronik Ortamda Düzenlenebilirliği	66
XII. Uygulamada Karşılaşılabilecek Sorunlar ve Çözümüne Yönelik Öneriler	68
A. Elektronik Sözleşmenin İspatı	68
B. Güvenlik ve Veri Korumaya İlişkin Sorunlar	71
C. Mevzuatta Düzenleme İhtiyacı	72
XIII. Elektronik Avukatlık Sözleşmelerine İlişkin Çözümler	73
SONUÇ	77
ÖZET	80
ABSTRACT	81
KAYNAKÇA	82

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
Av. K.	1136 Sayılı Avukatlık Kanunu
CMK	5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu
ETDK	6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun
HMK	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
KVKK	Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
m.	Madde
s.	Sayfa
SEGBİS	Ses ve Görüntü Bilişim Sistemleri
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBK	6098 Sayılı Türk Borçlar Hukuku
TCK	5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
TebK	7201 sayılı Tebligat Kanunu
TMK	4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
UETS	Elektronik Tebligat Sistemi
UNCITRAL	Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu

TEŞEKKÜR

Bu tez çalıőmasının hazırlanmasında bilgi birikimi, engin tecrübesi ve yol gösterici desteğiyle bana her zaman rehberlik eden, akademik hayatıma değerli katkılarda bulunan kıymetli danıőmanım Sayın Prof. Dr. Ahmet Nadi GÜNAL'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca bana duyduğu güven, sağladığı destek ve gösterdiği fedakârlıklarla daima yanımda olan; bu uzun ve zorlu süreçte sabrını, anlayışını ve sevgisini hiçbir zaman esirgemeyen biricik kızım ile her koşulda yanımda yer alarak bana güç veren, desteğiyle yüreklendiren kıymetli eşime en derin őükranlarımla... Hayatımın bu önemli dönüm noktasında, her daim yanımda olan sizlere gönülden teşekkür ederim.

GİRİŞ

Günümüzde dijitalleşmenin etkisi, hukuk alanında da belirgin bir şekilde görülmektedir. Özellikle özel hukuk sözleşmelerinin elektronik ortamda hazırlanması ve uygulanması, uygulamada önemli kolaylıklar sunarken hukuk sistemlerinde yeni tartışmaların da kapısını aralamaktadır. Bu değişim süreci, avukatlık mesleği açısından da önemli yansımalar doğurmuştur.

Teknolojideki gelişmeler sayesinde, avukatlık ücret sözleşmeleri artık geleneksel olarak fiziki ortamda düzenlenmek yerine elektronik ortamda da hazırlanabilir hale gelip gelmediği; sözleşmenin şekli ve geçerliliği açısından yeni değerlendirmeleri zorunlu kılmıştır.

Bu çalışmada avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda düzenlenebilmesi konusu kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Çalışma kapsamında, sözleşmeler kavramı, avukatlık ücret sözleşmelerinin hukuki çerçevesi, elektronik sözleşmelerin hukuki çerçevesi, avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda düzenlenmesinin hukuki, teknik ve pratik boyutları ve bu konudaki gelecek öngörülere ele alınmıştır.

Hukuki ilişkilerin temelini oluşturan sözleşmeler, tarafların belirli bir hukuki sonuç doğurmaya yönelik karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla kurulan hukuki işlemlerdir. Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) m. 1'de belirtildiği üzere, sözleşmenin kurulması için tarafların iradelerinin uyuşması yeterlidir ve kanunda aksi öngörülmedikçe belirli bir şekle tabi değildir. Bu genel ilke, sözleşme serbestisi prensibinin bir yansıması olarak, bireylerin ve kurumların ilişkilerini düzenlemede geniş bir esneklik sağlamaktadır. Günlük hayattan ticari ilişkilere kadar geniş bir yelpazede karşımıza çıkan sözleşmeler, hak ve yükümlülüklerin belirlenmesinde merkezi bir rol oynamaktadır.

Bu kapsamda çalışmanın ilk bölümünde genel anlamda sözleşme kavramı ve sözleşmelerin kurulmasına ilişkin temel ilkeler açıklanacak; sonrasında avukatlık sözleşmeleri ile avukatlık ücret sözleşmesinin hukuki niteliği ve dayandığı mevzuat ele alınacaktır.

Avukatlık ücret sözleşmesi için de, Avukatlık Kanunu'nda veya diğer kanunlarda özel bir şekil şartı öngörülmediğinden, şekil serbestisi ilkesi geçerlidir. Ancak, avukatlık ücret sözleşmesinin ispat edilebilirliği önem kazanmaktadır. Avukatlık Kanunu'nun 163. maddesinin birinci fıkrasında, "Yazılı olmayan anlaşmalar, genel hükümlere göre ispatlanır." ifadesi yer almaktadır. Bu hüküm, yazılı olmayan avukatlık ücret sözleşmelerinin, genel hükümlere göre ispatlanacağını belirtmektedir.

İkinci bölümde ise elektronik sözleşmeler ve avukatlık sözleşmesinin bir arada kullanılabilirliği incelenecektir. Elektronik sözleşmeler, elektronik ortamda düzenlenen ve elektronik araçlarla imzalanan sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu, 6098 sayılı TBK, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK), 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun (ETDK) ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine tabidir.

Avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda düzenlenebilirliği, şekil şartı, ispat hukuku ve güvenlik açısından değerlendirilmiştir.

Avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda hazırlanması, birtakım avantajlar ve dezavantajlar barındırmaktadır. Avantajlar arasında işlemlerin daha hızlı ve verimli yürütülmesi, maliyetlerin azalması, belgeye her yerden erişim sağlanabilmesi, etkili arşivleme ve belge yönetimi ile çevre dostu bir yaklaşım öne çıkmaktadır. Öte yandan, bu yöntemin dezavantajları arasında kimlik doğrulama güçlükleri, bilgi güvenliği riskleri, gerekli teknik altyapının sağlanma zorunluluğu, hukuki açıdan bazı belirsizlikler ve müvekkillerin dijital sisteme uyum sağlama süreci sayılabilir.

Bu noktada, avukatlık mesleğinin dijitalleşen dünyaya adaptasyonu bağlamında, avukatlık ücret sözleşmelerinin de elektronik ortamda düzenlenip düzenlenemeyeceği, düzenlenebiliyorsa bunun hukuki ve pratik yönlerinin neler olduğu sorusu gündeme gelmektedir. Tezin ana konusunu oluşturan bu mesele, hem avukatlık hukukunun hem de elektronik ticaret ve bilişim hukukunun kesişim noktasında yer almaktadır. Avukatlık Kanunu'nda avukatlık sözleşmesinin belirli bir şekle tabi tutulup tutulmadığı, özellikle ücretin ispatı açısından yazılılık şartının aranıp aranmadığı ve bu şartların elektronik ortamda nasıl karşılanabileceği önemli tartışma alanlarıdır. Özellikle Elektronik İmza Kanunu'nun getirdiği düzenlemeler, güvenli elektronik imzanın ıslak imza ile eşdeğer hukuki sonucu doğurması, elektronik sözleşmelerin geçerliliği ve ispatı açısından yeni imkanlar sunmaktadır.

Avukatlık mesleğinin dijitalleşmesi bağlamında, dijital dönüşüm; mesleğin iş yapma biçimlerini, hizmet sunma yöntemlerini, müvekkil ile kurulan ilişkileri ve rekabet koşullarını köklü şekilde değiştirecektir. Bu dönüşümün önemli bir unsuru olan elektronik sözleşmeler ise, avukatlık uygulamaları içinde kullanılmaya başlamasıyla giderek daha fazla önem kazanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÖZLEŞME KAVRAMI, AVUKATLIK MESLEĞİ VE AVUKATLIK SÖZLEŞMESİ

Sözleşmenin kurulabilmesi karşılıklı iki tarafın iradelerinin hukuki sonucu ortaya koyacak şekilde birbirlerine uygun olarak açıklanmasına olanak veren hukuksal işlemin varlığı ile mümkün olmaktadır¹.

Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 1-206. maddelerinde “Genel Hükümler” ile başlanarak borcun kaynağının sözleşmeler, haksız fiiller ile sebepsiz zenginleşme olduğu ifade edilmiştir Bu hükümler çalışmanın da dayanak olduğu sözleşmeler kavramının tümüne etki etmektedir². Bu kapsamda ilk olarak bu bölümde sözleşme olgusunun genel çerçevesi çizilecektir.

I. Sözleşmenin Kavramsal Boyutu ve Anlamı

Hukuki işlemlerin bir türü olan sözleşme olgusu, bir ya da birden çok kişinin hukuki bir sonucu oluşturmak üzere iradelerini açıklamaları olarak ifade edilmektedir³. TBK m. 1’de açıkça “*Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur.*” şeklinde ifade edilmektedir.

Sözleşme kavramının daha iyi anlaşılması için borcun kaynakları ve borcu doğuran etmenlerinin de iyi incelenmesi gerekmektedir. Fakat sözleşmeler bazı durumlarda borcun sebebini belirtmeyebilir ya da açıkça ifade etmeyebilir. Bu sonuç kavram olarak temel dayanağın hukuki işlem olmasına neden olmaktadır. Yani bir

¹ **Kılıçoğlu** Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, s. 53.

² **Aral** Fahrettin/**Ayrancı** Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 73.

³ **Aydoğdu** Murat/**Kahveci** Nalan, Türk Borçlar Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 3.

sözleşme olgusundan bahsedilecekse tek yanlı, iki yanlı veya çok yanlı bir hukuki işlemi içermesi gerekmektedir⁴. Bu kapsamdan yola çıkıldığında sözleşmenin ana kurucu unsurlarının doğru belirlenmesi önemlidir.

II. Sözleşmenin Genel Unsurları

A. Hukuksal İşlem

Sözleşme öncelikle hukuksal bir işlem olup, taraflar arasındaki ilişkinin, hukuksal işlemden ortaya çıkan bir borç olgusunu meydana getirebilmesi için bazı unsurların varlığı gerekmektedir ki bunlar⁵;

- Ehliyetsiz bir durum olmadan, sağlıklı bir borcun doğumunu sağlayan insan iradesinin varlığı,
- Hukuksal işlemden ortaya çıkan borç varlığının iradenin açıklanması ile doğması,
- Tarafların sözleşmede belirttikleri beyan ve kavramlardan ziyade, esas maksadın ne olduğunun ortaya konulması ile bu iradenin hangi anda hüküm ve sonuç oluşturacağını belirlenmesidir.

B. En Az İki Tarafın Bulunması

Sözleşmenin kurulabilmesi için iki taraflı hukuki bir işlemden bahsedilmektedir. Sözleşmeler birden fazla tarafla oluşsa da bu kapsamda temel değerlendirme olgusu iki taraflı şeklindedir⁶.

Sözleşmenin kurulabilmesi için, irade açıklamasını yapacak olanlar taraf değil, taraflardır. O halde sözleşme tek taraflı olamayacaktır. Aksine iki taraflı bir hukuki

⁴ **Erzurumluoğlu** Erzan, Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri), Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 29.

⁵ **Kılıçoğlu**, s. 45-53.

⁶ **Oğuzman** M. Kemal/**Öz** M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 45.

işlemin olmasına bağlıdır. Burada dikkat edilecek husus, iki tarafın varlığı ile taraflarda bulunan sayının önemli olmadığıdır⁷.

C. Karşılıklı İrade Beyanı ve Beyanın Birbirine Uygun Olması

Hukuki bir işlemde bahsedilebilmesi için irade açıklaması gerekmektedir⁸. Sözleşmenin kurulabilmesi için ise tarafların birbirine uygun iradeleri olmalı ve bu açıklanmış olan irade beyanının karşılıklı olması gerekmektedir⁹.

Sözleşmenin kurulabilmesi için karşılıklı irade beyanı birbirine uyumlu olmalıdır. Sözleşmenin geçerlilik şartı olan tarafların birbirleri ile uyumlu irade açıklamasının bulunmaması halinde sözleşme karşılığı borç oluşmayacaktır. Bahsi geçen bu iradenin varlığı yetmeyecek zımni de olsa açık da olsa beyan edilmelidir¹⁰.

III. Sözleşme Özgürlüğü

Sözleşmenin kurulması ve müteakiben şartlarının ortaya konulmasında, kişiler özgür iradelerini kullanarak serbestçe karar verebiliyor ise bu durum sözleşme özgürlüğü olarak ifade edilmektedir¹¹. Sözleşme özgürlüğü bu kapsamda, hukuk sınırları içerisinde kişilerin kendi iradeleriyle ortaya çıkabilecek hukuki sonuçları ortaya çıkarmak olarak da

⁷ Kılıçoğlu, s. 53.

⁸ Eren Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, İstanbul, 2019, s. 124.

⁹ Uyumaz Alper, Elektronik sözleşmelerin Web siteleri Aracılığıyla kurulması ve Bu sözleşmelerin İfası, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 9, Özel Sayı, 2007, s. 907.

¹⁰ Kılıçoğlu, s. 53-54.

¹¹ Kılıçoğlu, s. 77.

ifade edilmektedir¹². Bu husus TBK m. 26¹³'da belirtilmiş olup, sözleşmeler konusunda kanunda bulunan temel ilke olarak yer almaktadır¹⁴.

Anayasa m. 48¹⁵, kişilerin temel hak ve özgürlükleri arasında sözleşme özgürlüğünün de olduğunu kabul etmiştir. Bunun yanında kişinin, irade ve isteğini ifade etmediği sürece borçlanamayacağı gibi istenilen koşul ve kanunda sözleşme yapması ve haklar elde etmesi sözleşme özgürlüğünü içermektedir¹⁶. Sözleşme özgürlüğünün kapsamı ise şu şekilde ifade edilebilir¹⁷;

- Tekel konumunda bulunan kişi veya kuruluşlar dışında kişilerin sözleşme yapıp, yapmaması konusunda özgür olmasıdır.
- TBK m. 26 uyarınca öngörülen sınırlar olan, hukuka, ahlaka, kamu düzenine ya da kişilik haklarına aykırı olmamak koşuluyla, kişiler serbest bir şekilde sözleşmenin konusunu seçmekte özgürdürler.
- Ayrıca sözleşmenin tarafı özgürce seçilebilmektedir yine sözleşme yapma zorunluluğu olan kişiler taraf seçme konusunda özgür değildir.
- Kişiler taraf oldukları sözleşmeyi, ilgili kanunlarda belirli şartları öngören şekle göre yapılması gereken haller hariç, istedikleri şekilde yapabilmektedirler.

¹² **Yavuz Cevdet/Acar Faruk/Özen Burak**, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler Birinci Cilt, Beta Yayınları, Ankara 2022, s. 14-16.

¹³ **TBK m. 27:** “*Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler.*”

¹⁴ **Erzurumluoğlu**, s. 29.

¹⁵ **Anayasa m. 48:** “*Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir.*”

¹⁶ **Kılıçoğlu**, s. 77.

¹⁷ **Kılıçoğlu**, s. 78-82; **Erzurumluoğlu**, s.30.

- TBK’da belirlenmiş olan sözleşme türlerini taraflar dilediği gibi seçip yapabilirler. Kanunda düzenlenen bu sözleşme tipleri dışında taraflar yeni bir sözleşme türü de oluşturabilirler.
- Taraflar karşılıklı olarak anlaşarak sözleşmeyi sonlandırabileceği gibi anlaşma olmadan da tek taraflı şekilde sözleşmeyi sonlandırabilirler.

IV. Sözleşme Öncesi Sorumluluk (Culpa in Contrahendo)

Sözleşme öncesi sorumluluk ilkesi, bir sözleşmeyi müzakere eden tarafların birbirlerine sözleşmenin kendisinde veya haksız fiil durumunda temel alınan belirli asgari yükümlülükler doğrultusunda borçlu olduğu fikrine dayanmaktadır. Sözleşme öncesi sorumluluk olayların koşullarına bağlı olarak birçok hukuk dalının alanına girmektedir¹⁸.

Sözleşmenin kurulmasından sonra borçtan bahsedilmesinde öneri (icap) ile kabule ilişkin iradelerin uyumundan bahsedilmektedir¹⁹. Bu iradelerin uyum anına kadar bir borç ortaya çıkmazken, öneriye davet, öneri ve kabul iradelerinin açıklandığı ana kadar geçen hazırlık sürecinde, taraflar birbirlerine zarar vermiş ise bu zarardan dolayı sorumluluk ortaya çıkacaktır²⁰.

V. Sözleşmenin Geçerliliği ve Sınırları

Sözleşme kurulması ile oluşan borç ilişkisi için sadece kurucu unsurların bulunması yeterli olmamaktadır. Bu unsurlar eğer geçerlilik koşullarına sahip değilse herhangi bir borç ilişkisi doğurmayacaktır. Çalışmanın ilk kısmında belirtilen irade beyanı en temel şart olmakla birlikte geçerlilik koşullarının bulunmaması, borç

¹⁸ **Samuel** Geoffrey, Law of Obligations and Legal Remedies, Cavendish Publishing Limited, London, 2001, s. 314-316.

¹⁹ **Kılıçoğlu**, s. 83.

²⁰ **Kılıçoğlu**, s. 83; **Tekinay** Selahattin Sulhi/**Akman** Galip Sermet/**Altop** Serpil/**Burcuoğlu** Haluk, Tekinay Borçlar Hukuku: Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 18.

durumunun oluşmasına engel olabilir²¹. Bu kapsamda TBK m. 27²² ilk fıkrasında sözleşme özgürlüğüne getirilen sınırlamalardan bahsedilmektedir. Bunlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir²³;

- Sözleşme konusunun emredici kurallara aykırı olmaması gerekliliği,
- Sözleşme konusunun kamu düzenine aykırılık içermemesi,
- Sözleşme konusunun kişilik haklarına aykırılık içermemesi,
- Sözleşme konusu ahlaka aykırı olmamalı,
- Sözleşmenin konusunun imkansız olmaması şeklinde ifade edilebilir.

VI. Sözleşmelerin Türleri

Hukuki bir işlem olan sözleşmelerin birden fazla türü bulunmaktadır. Bu durumun doğru tasnifi sözleşme kavramının daha iyi anlaşılmasına imkan sunacaktır.

A. Borç Yükleme Tarzına Göre Sözleşmeler

Taraflar, sözleşme yaparak yeni bir borç ilişkisi kurabilir, mevcut borcu değiştirebilir, sona erdirebilir, alacak ya da borcu devredebilir. Örneğin, borcun ifa yeri, zamanı, faizi veya miktarı tarafların anlaşmasıyla değiştirilebilir ya da borç tamamen ortadan kaldırılabilir. Bu gibi işlemler Borçlar Hukuku kapsamında değerlendirilen sözleşmeleri oluşturur²⁴.

1. Tek Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmeler

Tek tarafa borç yükleyen sözleşmeler, yalnızca bir tarafın edim yükümlülüğü altına girdiği, diğer tarafın ise herhangi bir borç üstlenmediği sözleşmelerdir. Bu tür sözleşmelerde, edim karşılıksızdır ve borç doğuran işlem tek yönlü bir yükümlülük

²¹ **Kılıçoğlu**, s. 89.

²² **TBK** m. 27: “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.*”

²³ **Akıntürk Turgut/Ateş Derya**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri, Beta Yayınları, İstanbul, 2019, s. 55-57.

²⁴ **Oğuzman/Öz**, s. 45-46.

doğurur. Hukuki anlamda, ivazsız sözleşmeler kategorisinde değerlendirilen bu sözleşmelere örnek olarak bağışlama sözleşmesi gösterilebilir²⁵.

2. İki Tarafa Borç Yükleyen (Synallagmatik) Sözleşmeler

Her iki taraf da karşılıklı olarak borç altına girer²⁶. Bu tür sözleşmelerin hukuki niteliği, borçların birbirine bağlı ve koşullu olmasında yatar; yani bir taraf edimini ifa etmediğinde, diğer tarafın da edimini yerine getirme yükümlülüğü doğmayabilir. Türk Borçlar Kanunu'nda da bu karşılıklılık ilkesi çeşitli hükümlerle düzenlenmiştir²⁷.

B. Kuruluş Tarzına Göre Sözleşmeler

1. Rızai Sözleşmeler

Sadece tarafların iradelerinin uyuşmasıyla kurulan sözleşmelerdir. Örnek: Satım sözleşmesi. Rızai sözleşmelerde, tarafların karşılıklı ve uyumlu irade beyanları sözleşmenin kurulması için yeterlidir²⁸.

2. Şekle Bağlı Sözleşmeler

Kanunen belirli bir şekle tabi olan sözleşmelerdir. Bu tür sözleşmelerde, tarafların irade beyanlarının yalnızca karşılıklı olarak açıklanması yeterli olmayıp, sözleşmenin geçerli olabilmesi için kanunla öngörülen belirli bir şekle (yazılı, resmi, noter onaylı vb.) uygun olarak yapılması zorunludur. Aksi hâlde sözleşme geçersiz sayılır²⁹. Örnek: Taşınmaz satım sözleşmesi (resmî şekilde yapılmalıdır).

²⁵ **Eren**, s. 222.

²⁶ **Güner Selim**, Avukatlık Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s. 244.

²⁷ **Akıntürk/Ateş**, 2019, s. 22; **Eren**, 2019, s. 222-223; **Zevkliler Aydın/Gökyayla Emre**; Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Turhan Kitabevi, Ankara 2016, s. 64.

²⁸ **Eren**, s. 253.

²⁹ **Eren**, s. 255.

3. Aynı Sözleşmeler

Geçerlilik için irade uyuşmasının yanı sıra bir eşyanın teslimi (zilyetlik devri) gereklidir. Aynı sözleşmeler, taşınır veya taşınmaz mallar üzerinde mülkiyetin devri (satım), rehin kurulması, intifa hakkı tesisi gibi işlemleri kapsayabilir. Bu tür sözleşmelerde hem borçlandırıcı işlem (örneğin satış vaadi) hem de tasarruf işlemi (örneğin tapuda tescil veya teslim) önem arz eder³⁰. Örnek: Rehin sözleşmesi.

C. Karşılıklı Yükümlülüklerin Dengesine Göre Sözleşmeler

1. Tam İki Tarafa Borç Yükleyen (Tam İkili) Sözleşmeler

Taraflar birbirine denk edimler yüklenmiştir. Her bir taraf, borçlandığı edimi ancak karşı tarafın ediminin ifası veya ifa taahhüdü karşılığında yerine getirmeyi kabul eder. Bu karşılıklılık ilkesi, sözleşmenin kurulmasından doğan borçların ifasını doğrudan etkiler ve özellikle ifa engelleri, temerrüt, sözleşmeden dönme gibi hukuki sonuçların değerlendirilmesinde belirleyicidir³¹. Örnek: Alım-satım.

2. Eksik İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmeler

Sözleşmenin kuruluşunda yalnız bir taraf yükümlüdür, fakat ifa sürecinde karşı taraf da yükümlülük altına girebilir. Edimler arasında doğrudan bir karşılıklılık ilişkisi bulunmaz; bu nedenle sözleşmenin bu karakteri sınırlı ve tek taraflı niteliktedir³². Örnek: Vekâlet sözleşmesi.

³⁰ Oğuzman/Öz, s. 46.

³¹ Akıntürk/Ateş, s. 22.

³² Eren, s. 224.

D. Süreye Göre Sözleşmeler

1. Ani Edimli Sözleşmeler

Edimler tek seferde ifa edilir. Borcun konusu olan edim, bir defada ve tamamlayıcı biçimde yerine getirilmekle sona erer. Süreklilik veya tekrar eden ifa yükümlülüğü söz konusu değildir³³.

2. Sürekli Edimli Sözleşmeler

Edimler belli bir zaman boyunca devam eder. Bu sözleşmelerde edim ya kesintisiz (devamlı) olarak ya da belirli aralıklarla (dönemsel) yerine getirilir. Sözleşmenin karakteristik unsuru, ifa yükümlülüğünün süreye bağlı olarak devam etmesidir³⁴. Örnek: Kira, hizmet sözleşmeleri

E. Düzenlenme Biçimine Göre Sözleşmeler

1. Tip Sözleşmeler (Adî Sözleşmeler)

TBK'da düzenlenen satım, kira, hizmet, vekâlet gibi klasik borç ilişkilerine örnek teşkil eder. Tip sözleşmelerde, tarafların karşılıklı edimleri genel hukuk kuralları ve yerleşik teamüller doğrultusunda tanımlanır; bu durum hem hukuki güvenliği artırmakta hem de uygulamada öngörülebilirliği sağlamaktadır³⁵.

2. İsimsiz (Atipik) Sözleşmeler

Kanunda açıkça düzenlenmemiş, tarafların ihtiyaçlarına göre kurduğu ve özgün nitelik taşımayan sözleşmelerdir. İsimsiz sözleşmelerin geçerliliği, sözleşme serbestisi çerçevesinde değerlendirilmekte olup, içeriği hukuk düzenine, kamu düzenine, ahlaka ve kişilik haklarına aykırı olmadığı sürece hukuken geçerli kabul edilir. Hukuki niteliğin

³³ **Oğuzman/Öz**, s. 11.

³⁴ **Oğuzman/Öz**, s. 12; **Tekinay vd.**, s. 11; **Eren**, s. 111.

³⁵ **Kocayusufpaşaoğlu Nami/Hatemi Hüseyin/Serozan Rona/Arpacı Abdülkadir**, Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt, Yenilenmiş Genişletilmiş Tamamlanmış 4 üncü Bası'dan 7 inci Tıpkı Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 151; **Gümüş Mustafa Alper**, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, C.I, s. 4.

tespiti, çoğunlukla hâkimin sözleşmenin içeriğine, tarafların iradelerine ve benzer sözleşme tiplerine başvurarak yapacağı değerlendirmeye bağlıdır³⁶. Örnek: Leasing sözleşmesi.

VII. Avukatlık Mesleğinin Kavramsal Çerçevesi

Günlük hayatın içerisinde insanların çözüme kavuşturamadıkları meseleler hakkında bir veya birden fazla hukuki yardım konusu olarak değerlendirmek üzere destek alınması ihtiyaç konusu olabilir. Kişiler, dava ve takip ehliyeti olmak koşuluyla hukuki uyuşmazlıklarını çözmek için kendileri dava açma veya icra takibinde bulunma yolunu seçebilirler. Ancak nihai olarak kişiler bu uyuşmazlıklarını beklentisini karşılayacak seviyede çözebilmek maksadıyla hukuki tecrübe ve bilgi sahibi olan avukatlardan yardım alması tercih edilebilir³⁷. Bu kapsamda avukatlık kavramının tanımının doğru oluşturulması gerekmektedir.

TBK m. 502’de vekâlet sözleşmesi ifade edilmektedir. Bu kapsamda vekâlet veren kişinin isteği doğrultusunda işlerinin yerine getirilmesi olgusu olarak ortaya çıkmaktadır. Kanunda belirtildiği şekilde düzenlenir³⁸.

1136 sayılı Avukatlar Kanunu (Av. K.) 1. ve 2. Maddesinde ise, yargının kurucu unsurlarından olduğu ifade edilen avukatlık mesleği bağımsız savunmayı serbestçe temsil eden bir kamu hizmeti olarak açıklanmıştır. Bu durumda avukat, hukuki bilgi ve

³⁶ **Oktay** Saibe, İsimli Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşlukların Tamamlanması, 1996, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 55, Sayı 1-2, s. 263-264.

³⁷ **Eken** Furkan, Avukatlık Sözleşmesinde Ücretin Belirlenmesi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, s.1.

³⁸ **TBK.** m. 502: “*Vekâlet sözleşmesi, vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemi yapmayı üstlendiği sözleşmedir.*”

tecrübesini hukuki uyuşmazlıkların adalete ve hakkaniyete uygun şekilde çözümlenmesi için temsil ettiği kişilerin faydalanmasına özgülenmektedir³⁹.

Avukatlık mesleği her ne kadar serbest bir meslek olarak kabul görse de icra etmiş olduğu hizmet özü itibariyle kamu hizmeti niteliğinde bulunması nedeniyle ve görevi itibariyle yargının kurucu unsuru olarak yer almaktadır⁴⁰.

Avukat, doğrudan veya dolaylı olarak herhangi bir kısıtlamaya maruz kalmadan, eşitliğe dayanan adli, hukuk ve idari baskıyla ilkeleri içeren ve koruyan bir bağımsızlık anlayışı içerisinde hareket eder⁴¹. Aksi halde hukukun üstünlüğü ve demokrasinin varlığı, hak ve yetkilerin kullanımında tartışmalı hale gelecektir.

VIII. Avukatın Hakları, Yetkileri ve Yükümlülükleri

Çalışmanın bu kısmında Avukatlık kavramına ait hak, yetki ve yükümlülükler açıklanacaktır. Bu kapsamda kavramsal bütünlük sağlandığında çalışmanın temel olgusu olan avukatlık sözleşmesi ifade edildiğinde daha anlaşılır olacaktır.

A. Avukatın Hakları ve Yetkileri

1. İş Edinme

Avukatların iş edinme yönünden iş sahiplerine verebileceği hizmetlerin kapsamı Av. K. m. 35⁴²'te tanımlanmıştır. İfade edilen bu hizmetler yalnızca baro levhasına kayıtlı

³⁹ **Av. K.** m. 1: “Avukatlık, kamu hizmeti ve serbest bir meslektir.”; m. 2: “Avukatlığın amacı; hukuki münasebetlerin düzenlenmesini, her türlü hukuki mesele ve anlaşmazlıkların adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesini ve hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını her derecede yargı organları, hakemler, resmi ve özel kişi, kurul ve kurumlar nezdinde sağlamaktır.”

⁴⁰ **Özdemir** Burcu Deniz, Avukatlık Sözleşmesinde Ücret, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020, s. 27.

⁴¹ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 129-130.

⁴² **Av. K.** m. 35: “Kanun işlerinde ve hukuki meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere

ve yasaklanmamış avukatlar tarafından yerine getirilebilmektedir⁴³. Bu yetkiler avukatlar dışında kimse tarafından kullanılamaz. Bu kapsamda avukatlar dışında kimsenin evrak düzenleme ve iş takibi yapmaya hakkı yoktur. Buna aykırı durumlarda ceza uygulaması öngörülmektedir⁴⁴.

5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu (CMK)'ya göre zorunlu müdafilik ile Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nun m. 332 uyarınca esas sermaye miktarının beş katı veya daha fazla esas sermayesi olan anonim şirketler ve üye sayısı yüz veya daha fazla olan yapı kooperatiflerinin sözleşmeli bir avukat bulundurması gerekmektedir. Bu durum da avukat ile temsil zorunluluğunu ortaya koymuştur⁴⁵.

Diğer yandan Av. K. m. 35'e göre, her ne kadar uzlaştırma yetkisi verilmişse de, CMK m. 253⁴⁶ doğrultusunda avukatlara verilen uzlaştırma yetkisi ayrıca avukat dışında bazı gruplara da verilerek bu tekelci durumu tartışılır hale getirmiştir⁴⁷.

Avukat, iş sahibine zaman kaybı olmadan haber verme zorunluluğu şartıyla, herhangi bir sebep belirtmeden kendisine teklif edilen işi kabul etmeyebilir⁴⁸. Bu durum

ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir.”

⁴³ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 350.

⁴⁴ **Özen** Atilla, Avukatlık Hukuku, 6.Baskı, Seçkin yayınları, Ankara, 2023, s. 132; **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 352.

⁴⁵ **Özen**, s. 140.

⁴⁶ **CMK** m. 253: “Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur: a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar. b) Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan. c) (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar ve devamı.”

⁴⁷ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 351.

⁴⁸ **Özen**, s. 148; **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 352.

avukatın savunmanın bağımsızlığı hususunda, kimseden emir almayacağı, uygun görmediği veya savunmayacağı bir işi almaması imkanının iş sahiplerine karşı ifadesidir⁴⁹.

Anayasal bir hak olan savunma hakkının yerine getirilmesine ilişkin, red ile karşılaşan iş sahibinin hakkının savunulması için baroya başvurması durumunda baro tarafından avukatlığın kamusal niteliği doğrultusunda zorunlu mesleki bir görev olarak bir avukat atanması bu bağımsızlığın istisnası olarak kabul edilir⁵⁰.

2. Mesleki Çalışma Durumu

Anayasa'da m. 36 uyarınca avukatların, hak arama hürriyetinin sonucu olacak şekilde vekili adına dosya inceleme hakkı bulunmaktadır⁵¹. Özellikle bir meslek disiplinin sonucu ortaya çıkan mesleği icra eden bir avukatlara bir çeşit güvence doğrultusunda CMK'da dava dosyası inceleme hakkı verilmiştir. Bu hak başka meslek veya kişilere verilmemiştir⁵². Aynı zamanda Av. K. m. 46⁵³, avukatlara dava ve takip dosyalarını vekalet sunmadan incelemeye imkan tanırken, bu dosyalardan örnek alınmasına da olanak bulunmaktadır. Eğer ki, ilgili belgelerden bir suret çıkarılması ve alınması isteniyorsa avukatın vekalet sunması gerekecektir⁵⁴.

⁴⁹ **Sav** Atila, Avukatın İş Ret Hakkı, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, Cilt-4 Felsefe, Avukatlık Hukuku, Yeni Düzenlemeler, Hukuk Eğitimi, Ankara, 2000, s. 353.

⁵⁰ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 354.

⁵¹ **Polat** Muzaffer, Savunma, Savunma Hakkı, Dosya inceleme yetkisi, İBD, 1986, s. 259.

⁵² **Kunter** Nurullah/**Yenisey** Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul, 2000, s. 425.

⁵³ **Av. K. m. 46**: “Avukat, işlerini kendi sorumluluğu altındaki stajyeri veya yanında çalışan sekreteri eliyle de takip ettirebilir, fotokopi veya benzeri yollarla örnek aldirabilir. Avukatın onanmasını istemediği örnekler harca tâbi değildir.”

⁵⁴ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 365.

Bunun yanında avukatların, tebligat yapabilme, tanıklıktan çekinme hakkı, ücreti ve yaptığı giderleri için hapis hakkı, işi stajyer veya sekreterle takip hakkı gibi hakları da mevcuttur⁵⁵.

3. Meslek Örgütü ile İlişkisi

Av. K. m. 80⁵⁶'e göre, avukatlar stajını tamamlayıp ruhsatlarını almaları halinde, bağlı bulunduğu baro genel kuruluna katılma hakkı ve aynı zamanda yükümlülüğündedir. Diğer yandan koşulların sağlanması halinde baro organlarına seçme ve seçilme hakları da bulunmaktadır.

Avukatların meslek onuru, düzeni veya geleneklerine aykırı davranış ve eylemlerin tespiti halinde haklarında etik kural olarak disiplin soruşturması yapılacaktır. Avukatların bu soruşturma hakkında kendilerini savunma hakkı Av. K. m. 137⁵⁷'de verilmiştir⁵⁸.

Bunların dışında avukatların adli yardım görevini ücret ödeyerek yapmama, başka baroya nakil hakkı gibi hakları da bulunmaktadır.

4. Uzlaşma Sağlama

Avukatın uzlaşma sağlama yetkisi, müvekkil adına hukuki uyuşmazlıkların yargı mercilerine intikal ettirilmeksizin çözümlenmesine yönelik olarak taraflar arasında müzakere yürütme ve alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvurma yetkisini

⁵⁵ **Özen**, s. 148-153; **Afşaroğlu Osman**, Yurtiçi & Yurtdışı Tebligat Hukuku - Genel Açıklamalar ve Temel Düzenlemeler, Ankara, 1990, s. 49.

⁵⁶ **Av. K. m. 80**: “Baro genel kurulu, baronun en yüksek organı olup levhada yazılı bulunan bütün avukatlardan kurulur.”

⁵⁷ **Av. K. m. 137**: “Avukatlar hakkında yapılacak kovuşturmalarda, isnat olunan hususun avukata açıkça ve yazılı olarak bildirilmesi, yazılı savunmasının istenmesi ve bu savunma için en az on günlük bir süre tanınması zorunludur.”

⁵⁸ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 379; **Güner Semih**, Avukatlık Meslek Etiği, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2002, s. 19.

kapsamaktadır. Bu yetki, Av.K. m. 35/A⁵⁹ ile birlikte özel hükümler içeren arabuluculuk ve uzlaştırma mevzuatına dayanmaktadır. Avukat, bu bağlamda yalnızca dava vekilliği fonksiyonunu icra eden bir temsilci değil, aynı zamanda hukuki uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümünü kolaylaştıran ve taraflar arası dengeyi gözeten bir uzlaştırıcı rolünü de üstlenmektedir.

Uzlaşma sağlama sürecinde avukat, müvekkilinden alınan özel yetkiye dayanarak maddi ve manevi haklar üzerinde sulh yapabilir, karşı tarafa uzlaşma teklifinde bulunabilir ve nihai anlaşmaya varılmasına katkı sunabilir⁶⁰. Bu yönüyle avukat, klasik anlamda temsil yetkisini aşan şekilde, uzmanlaşmış bir hukuk profesyoneli olarak çözüm odaklı müzakere süreçlerinde etkin bir aktör haline gelmektedir⁶¹.

5. Dosya İçeriğine Erişim ve Belge Sureti Talep Etme Yetkisi

Avukatın, vekâlet ilişkisi çerçevesinde müvekkili adına hukuki süreci etkin biçimde yürütebilmesi, yargılamaya konu dosyanın içeriğine erişebilmesi⁶² ve gerekli gördüğü belgelerin suretlerini temin edebilmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu yetki, savunma hakkının işlevselliğini temin eden asli araçlardan biri olup, Av.K. m. 1 ve 2’de

⁵⁹ **Av. K. m. 35/A** : “Avukatlar dava açılmadan veya dava açılmış olup da henüz duruşma başlamadan önce kendilerine intikal eden iş ve davalarda, tarafların kendi iradeleriyle istem sonucu elde edebilecekleri konulara inhisar etmek kaydıyla, müvekkilleriyle birlikte karşı tarafı uzlaşmaya davet edebilirler. Karşı taraf bu davete icabet eder ve uzlaşma sağlanırsa, uzlaşma konusunu, yerini, tarihini, karşılıklı yerine getirmeleri gereken hususları içeren tutanak, avukatlar ile müvekkilleri tarafından birlikte imza altına alınır. Bu tutanaklar 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesi anlamında ilâm niteliğindedir.”

⁶⁰ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 356.

⁶¹ **Özbek** Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 113.

⁶² **Y.15.C.D.** 25.10.2011 T. 2011/10088 E. 2011/5760 K.

düzenlenen “bağımsız savunmayı temsil etme” görev ve yetkisi kapsamında değerlendirilmelidir⁶³.

Ceza muhakemesi bakımından, CMK m. 153⁶⁴, müdafî sıfatını haiz avukatın soruşturma ve kovuşturma evrelerinde dosya içeriğini inceleme ve belgelerden örnek alma yetkisini açıkça düzenlemektedir⁶⁵.

Hukuk yargılaması açısından ise, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)’nun m. 189 ve m. 219’da⁶⁶ belirtildiği şekilde delillere erişim ve dosya muhteviyatına ulaşma bakımından avukata belirli güvenceler tanımaktadır. Bu yetkinin kullanımı, yalnızca müvekkilin haklarının korunmasını değil, aynı zamanda adil yargılanma hakkının somut olarak tesisini de temin etmektedir. Nitekim avukatın dosya incelemesi ve belge örneği alması, yargılamaya hazırlık sürecinin sağlıklı işlemesi bakımından vazgeçilmez niteliktedir⁶⁷.

6. Tebligat Sürecine Katılım ve Usul İşlemlerinde Avukatın Rolü

Avukat, vekâlet ilişkisi kapsamında temsil ettiği kişinin yargısal sürece dair hak ve yükümlülüklerini ifa edebilmesi adına, usul işlemlerine dâhil olma ve tebligat alma

⁶³ **Taşkın Ş.** Cankat, “Müdafîin Dosya İnceleme Hakkının Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 75, Mart 2008, s. 395.

⁶⁴ **CMK** m. 153: “*Müdafî, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir.*”

⁶⁵ Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, 01.06.2020T. 19120602-045-02-0267-2020-E.808/37232 sayılı “Avukatın Dosya İncelemesi” konulu görüş yazısı.

⁶⁶ **HMK**, m.189: “*Taraflar, kanunda belirtilen süre ve usule uygun olarak ispat hakkına sahiptir.*”; m. 219: “*Taraflar, kendilerinin veya karşı tarafın delil olarak dayandıkları ve ellerinde bulunan tüm belgeleri mahkemeye ibraz etmek zorundadırlar. Elektronik belgeler ise belgenin çıktısı alınarak ve talep edildiğinde incelemeye elverişli şekilde elektronik ortama kaydedilerek mahkemeye ibraz edilir.*”

⁶⁷ **Pehlivan Ali**, “*Soruşturma Evresinde Müdafî ve Vekilin Evrak İnceleme Yetkisi*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 2, 2013, s. 1504.

yetkisini haizdir. Bu yetki, 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun (TebK) 11. maddesi uyarınca, vekil tayin edilmiş avukata yapılan tebligatın, doğrudan asile yapılmış sayılacağı kuralına dayanmaktadır. Anılan düzenleme, yalnızca yargılamaya ilişkin teknik bir kolaylık sağlamanın ötesinde, usul ekonomisi ilkesine hizmet ederek yargılamanın sürat ve etkinlik ilkeleriyle uyum içerisinde yürütülmesini temin etmektedir⁶⁸.

Günümüzde ise bu yetki, Elektronik Tebligat Sistemi (UETS) aracılığıyla dijital zemine taşınmış; böylece avukata yapılan tebligat işlemleri, TTK m. 25 yanında TebK Ek 1 ve devamı maddeleri uyarınca, elektronik ortamda güvenli bir şekilde gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda, avukat yalnızca klasik anlamda tebligat muhatabı bir vekil değil, aynı zamanda dijital usul işlemlerinin yürütülmesinde merkezi bir aktör haline gelmiş; yargı faaliyetlerinin dijital dönüşüm sürecine entegre bir biçimde katkı sunan bir hukuk öznesine dönüşmüştür⁶⁹.

Tebligatın avukata yapılması, adil yargılanma hakkının somut güvencelerinden biri olarak değerlendirilmeli; tarafların yargılamaya dair bilgi edinme, hak arama ve savunma mekanizmalarına erişimini mümkün kılan kurumsal bir işlev olarak görülmelidir. Bu çerçevede avukat, yalnızca müvekkil adına işlem yapan bir vekil değil, aynı zamanda yargı faaliyetlerinin düzenli işlenmesine katkı sunan, usul hukukunun aktif ve vazgeçilmez bir öznesi konumundadır.

⁶⁸ **Yılmaz** Ejder/**Çağlar** Yetkin, Tebligat Hukuku, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 1991, s. 272.

⁶⁹ **Börü** Levent, "Elektronik Tebligat", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 10(1), 2020, s. 192-193.

B. Avukatın Yükümlülükleri

Avukatların, hizmetlerini yerine getirebilmek için, başta Av. K. ve meslek kuralları olmak üzere çeşitli kanunların öngördüğü ödev ve yükümlülükler bulunmaktadır.

1. Özen Yükümlülüğü

Av. K. m. 34 ile “*Avukatlar, yüklendikleri görevleri bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene uygun biçimde davranmak ve Türkiye Barolar Birliğince belirlenen meslek kurallarına uymakla yükümlüdürler.*” hükmünü esas almış ve bu hüküm ile TBK’da vekalet sözleşmesinde yer alan avukatın görevinin daha farklı olması itibariyle yetersiz olacağından Av. K. ve Meslek kuralları ile daha kapsamlı açıklanması sağlanmıştır⁷⁰.

Bir avukat aldığı işi özenle yerine getirmelidir. Bu kapsamda müvekkilin menfaatini gözeterek hareket etmeli, vekil edenin haklı menfaatlerini gözeterek sadakatle işini takip etmelidir. Bu kapsamda vekilin esas yükümlülüğü istenen sonun gerçekleşmesinden ziyade, bu amacın gerçekleşmesi için lazım gelen çalışmaların özenle yapılmasından sorumlu olmasıdır. Bir avukat aldığı işi özenle yerine getirmelidir. Bu kapsamda, müvekkilin menfaatini gözeterek hareket etmeli, vekil edenin haklı menfaatlerini gözeterek sadakatle işini takip etmelidir. Bu doğrultuda, vekilin esas yükümlülüğü istenen sonucu gerçekleşmesinden ziyade, bu amacın gerçekleşmesi için lazım gelen çalışmaların özenle yapılmasından sorumlu olmasıdır⁷¹.

⁷⁰ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 558; **Özen**, s. 189.

⁷¹ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 422; **Özen**, s. 189.

Avukatın ağırlaştırılmış olan bu özen borcu, yerine getirebilmesi için diploma ve ruhsat şartı barındıran avukatlık mesleğinde, işveren tarafından kolaylıkla fark edebilecek bir eksiklik iddia edilerek sorumluluktan kurtulmanın imkanı yoktur⁷².

Avukatlar, Türkiye Barolar Birliği (TBB) meslek kuralları 8. maddesi uyarınca kendisine iş sağlama amacı taşıyan her türlü eylemden ve davranıştan çekinmesi gerektiği kapsamında olduğu işin sonucunu garanti edemez ancak alınan işle ilgili gerekli görüşmeleri yapıp, doğru yönlendirerek iş sahibini işin sonucuna yönelik aydınlatarak kendi kanaatini söyleyebilir⁷³.

Avukatlık unvanında yer alması gereken saygı ve güven anlayışı içerisinde hareket etmekle sorumlu olan avukatlar, dürüst bir şekilde temiz ve açık bir iletişim kurması gerekmektedir. Özellikle sonuç vermeyeceği bilindiği halde dava açılmaması gerekmekte olup ısrarla iş sahibinin dava açılması yönünde talebi, vazgeçirmesine yönelik gerekli uyarılarda yeterli olmuyorsa reddedilmelidir⁷⁴. Mesleğin icrasında gösterilen özeni, avukatlar, özel yaşamını da mesleğin onuruna yakışır vaziyette sürdüreceği şekilde göstermelidir⁷⁵.

2. Sır Saklama

İnsanlar, bir başkasına aktardığı bilginin sır olarak saklanmasını isteyebileceği gibi bazı hususların zaten başkasıyla paylaşılmaması gerektiğinin bilinmesini beklemektedir⁷⁶. Başta anayasa olmak üzere “özel hayatın gizliliği” kavramı koruma ve güvence altına alınmıştır.

⁷² **Başpınar** Veysel, Avukatın Özen Borcu, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, 2008, s. 39; Y.3. HD. T. 29.12.2021, 2021/6647 E. 2021/138258.

⁷³ TBB Dis. Kur. T. 24.01.2014, E. 20143/639.

⁷⁴ **Erem** Faruk, Meslek Kuralları (Şerh), Türkiye Barosu Yayınları, Ankara, 1995, s. 106;

Sungurtekin Özkan Meral, Avukatlık hukuku, Barış Yayınları, İzmir, 2006, s. 439.

⁷⁵ **Erem**, s. 350.

⁷⁶ **Güner**, s. 472.

Meslek sırrı, bir mesleğin icrasında öğrenilen sırlara denilmektedir⁷⁷. Avukatlık kanunu (Av. K.) iş sahibinin en yakınına dahi anlatmadığı hususları avukatı ile paylaşması nedeniyle oluşan bu sır alanını korumaktadır⁷⁸.

Gizli kalması konusunda iş sahibinin yararına olan ve ortaya çıkması halinde onun maddi ve manevi yönden zarar görmesine, bazı değer yargıları ölçütünde kınanması sonucunu da doğuracak bilgilerin vekil tarafından gizliliği korunmalıdır⁷⁹.

Sırda dair bilgilerin, bu alanda elde ettiği koşul edilmesi için uygun illiyet ve nedensellik bağı içinde olmak üzere mesleki faaliyet esnasında öğrenilmiş bilgiler olması gerekmektedir⁸⁰.

Bunun yanında avukatın meslek icrasında öğrenip de iş sahibinin dışında olan üçüncü kişilere ait olan bilgiler avukatlık sırrı kapsamında yer almamaktadır. Avukatlık sırrı iş sahibi ile sınırlıdır⁸¹. Sır saklama yükümlülüğü, iş sahibi ile olan vekalet ilişkisinin ne surette olursa olsun sonlanması ile ortadan kalkmamaktadır. Bu durum avukatı ömür boyu bağlayan bir yükümlülüktür⁸². Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen avukatlar hakkında Türk Ceza Kanunu (TCK) ve baroların disiplin hukukunda cezayı yaptırım öngörülmektedir.

⁷⁷ **Sungurtekin Özkan** Meral, Avukatlık Meslek Sırrının Anlam ve Önemi, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, Cilt 4, 2000, s. 332.

⁷⁸ **Erem**, s. 97.

⁷⁹ **Tandoğan** Haluk, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri C. II, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 1989, s. 452.

⁸⁰ **Aday** Nejat, Avukatlık Hukukunun Genel Esasları Avukatlık Kanunu Avukatlık Asgari Ücret Tarifeleri, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1994, s. 87.

⁸¹ **Sungurtekin Özkan**, Avukatlık hukuku, 1995, s. 291.

⁸² **Güner**, s. 477

İş sahibinin oluru, yükümlü avukatın kendini savunabilmek adına veya belirli kanun ve meslek kurallarında ayırık durumlar halinde avukatın sır saklama yükümlülüğünden kurtulma imkanı bulunmaktadır⁸³.

3. Aydınlatma ve Sadakat

Avukatlık mesleğinin icrasında, müvekkil ile kurulan vekâlet ilişkisini şekillendiren en temel yükümlülüklerden biri, aydınlatma ve sadakat borçlarıdır. Bu yükümlülükler, vekil ile müvekkil arasındaki güven esasına dayalı ilişkinin sağlıklı biçimde yürütülmesini temin eder. Aydınlatma yükümlülüğü, avukatın vekâlet akdinin kurulması ve devamı süresince, müvekkiline yönelik olarak hukuki süreçler, olası hukuki sonuçlar, riskler ve başvurulabilecek yollar hakkında kapsamlı, doğru ve anlaşılabilir bilgi sunma sorumluluğunu ifade eder⁸⁴. Bu yükümlülük, Av. K. ve TBK'nın vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümleri çerçevesinde şekillenmektedir.

Sadakat yükümlülüğü ise, avukatın müvekkilinin menfaatlerini azami dikkat ve özenle gözetmesini, çıkar çatışmasından kaçınmasını⁸⁵ ve mesleki faaliyetlerini müvekkilin haklarını zedelemeyecek biçimde, dürüstlük ilkesi doğrultusunda yürütmesini⁸⁶ zorunlu kılar.

⁸³ **Güner**, s. 481-483.

⁸⁴ **Baydar Haliç Özge**, Avukatın Hukuki Sorumluluğu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 44

⁸⁵ **Av. K.** m. 34: “Avukatlar, yüklendikleri görevleri bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene uygun biçimde davranmak ve Türkiye Barolar Birliğince belirlenen meslek kurallarına uymakla yükümlüdürler.”

⁸⁶ **TBK** m. 506/1: “Vekil üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür.”

Anılan yükümlülükler, yalnızca sözleşme düzeyinde değil, aynı zamanda avukatlık mesleğinin kamusal yönünü ve adil yargılanma hakkına hizmet eden yönünü pekiştiren anayasal nitelikte yükümlülüklerdir⁸⁷.

4. Baroya Bağlılık

Avukatın baroya bağlılık yükümlülüğü, avukatlık mesleğinin kurumsal işleyişi, mesleki etik düzeni ve denetim sistemi bakımından asli bir yükümlülük niteliği taşır. Av. K. hükümleri uyarınca, her avukat, kayıtlı bulunduğu baronun tüzük, yönetmelik ve alınmış kararlarına uygun hareket etmek zorundadır⁸⁸.

Bu yükümlülük, salt bir üyelik ilişkisi olmanın ötesinde, mesleki dayanışma ruhunun, etik değerlere bağlılığın ve disiplin hükümlerine uyumun kurumsal çerçevede sürdürülmesini ifade eder. Baroya bağlılık ilkesi, avukatın mesleki faaliyetlerini baronun denetimi ve yönlendirmesi doğrultusunda yürütmesini, meslek onuru ve kamu güveniyle bağdaşır şekilde davranmasını temin etmeye yöneliktir⁸⁹.

⁸⁷ Anayasa Mahkemesi Kararı, 01.03.1985 T. 1984/12 E. 1985/6 K. : ““Avukatlık mesleği ile ilgili bir düzenleme yapılırken bu mesleğin her şeyden önce bir serbest meslek olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Avukatlık bir kamu hizmeti addedilmiş olsa dahi, kamusal yönü çok yoğun olan Devlet memuriyeti görev ve hizmetleriyle aynı nitelikte görülüp aynı ölçütlere tabi kılınmaz.”

⁸⁸ **Sungurtekin Özkan** Meral, Avukatlık Mesleği Avukatın Hak ve Yükümlülükleri, Barış Yayınları, İzmir, 2013, s. 60.

⁸⁹ **Av. K.** m. 34: “Avukatlar, yüklendikleri görevleri bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene uygun biçimde davranmak ve Türkiye Barolar Birliğince belirlenen meslek kurallarına uymakla yükümlüdürler.”

5. Edimi Bizzat Görme ve Edimi Sonuna Kadar Takip Etme

Avukat, kabul ettiği ve üzerine aldığı işi kanunda öngörülen kurallar dahilinde takip etmek ve özenle sürdürmek durumundadır. Bu kapsam Av. K. m. 171⁹⁰'de belirtilmiştir.

IX. Avukatlık Sözleşmesi

A. Tanım

Avukatlık sözleşmesi kavramsal olarak Av. K. m. 163⁹¹'de belirtilmiştir. Bu madde ile ifade edildiği gibi serbestçe belirlenerek, yasaya aykırı olmamak koşuluyla düzenlenmelidir.

Kapsam olarak, karşılıklı bir biçimde serbest irade ile yardımda bulunmayı üstlenen ve temsil yetkisi tanınan avukat ve yardım talep eden müvekkil arasında belirli kurallar çerçevesinde düzenlenen ve müvekkili borç ödeme yükümlülüğünde bırakan bir sözleşme olarak ifade edilmektedir⁹². Bu olguda en önemli nokta temsil yetkisidir. Bir kimsenin temsil yetkine sahip olması bir başka deyişle bir kişi adına hukuki işlem yapması olarak ifade edilen temsil, TBK m. 40 ve m. 48 arasında ifade edilmektedir.

TBK m. 40'da temsilin hükmü belirtilmektedir. Bu kapsamda avukatın temsil yetkisine dayanarak hukuki işlem yaparken, sıfatını bildirmesi gerekmektedir⁹³. Bu sıfat ile avukat ve temsil edilen kişi ya da kişiler arasında karşılıklı olarak gerçekleştirilen avukatlık sözleşmesinin belirli niteliklere sahip olması gerekmektedir.

⁹⁰ **Av. K.** m. 171: “Avukat, üzerine aldığı işi kanun hükümlerine göre ve yazılı sözleşme olmasa bile sonuna kadar takip eder.”

⁹¹ **Av. K.** m. 163: “Avukatlık sözleşmesi serbestçe düzenlenir. Avukatlık sözleşmesinin belli bir hukukî yardımı ve meblâğı yahut değeri kapsaması gerekir. Yazılı olmayan anlaşmalar, genel hükümlere göre ispatlanır. Yasaya aykırı olmayan şartta bağlı sözleşmeler geçerlidir.”

⁹² **Özen**, s. 495.

⁹³ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 268.

B. Sözleşmenin Nitelikleri

1. Her iki tarafa borç yükler

Sözleşme kapsamında bakıldığında, her iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler bulunmaktadır. Bu doğrultuda taraflardan birinin edinimi, diğer tarafın ediminin karşılığı niteliğindedir⁹⁴.

Av. K. m. 35⁹⁵ uyarınca, yalnızca baroya kayıtlı avukatlar tarafından gerçekleştirilebilecek dava etme, savunma, adli işlemleri takip etme yetkisine sahiptir. Bu kapsamda avukatlar, sözleşme ile sınırları belirlenen çerçevede, hukuki olarak talep edilmesi halinde yardım ve hizmetleri yerine getirmekle yükümlüdürler.

Avukatlık sözleşmesi bu kapsamda avukatın temsilci sıfatı ile temsil yetkisini bildirerek gerçekleştirdiği bir kamu hizmetidir. Bu durumda temsilcinin bir ücret karşılığında iş talep ettiği ve avukatın ilgili işi yerine getirmesi dolayısıyla, temsil edilen ile avukat arasında yapılan her iki tarafa da borç yükleyen bir sözleşmedir⁹⁶.

2. Ücret Karşılığı Yapılan İvazlı Bir Sözleşme

Bu sözleşme, Av. K. çerçevesinde düzenlenen ve ücret karşılığı gerçekleştirilen bir vekâlet ilişkisini ifade eder. Av. K., kural olarak ivazlı bir sözleşme niteliğindedir ve ücret unsuru sözleşmenin esaslı bir ögesi olarak kabul edilmektedir⁹⁷.

Avukatın yerine getirdiği iş karşılığında belirlenen ücreti alması hakkıdır. İlgili sözleşmenin belirli şartlar dışında bir ücreti içermesi gerekmektedir. Mevcut sözleşmenin

⁹⁴ **Oğuzman/Öz**, s. 48.

⁹⁵ **Av. K. m. 35**: “*Kanun işlerinde ve hukuki meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir.*”

⁹⁶ **Yılmaz Battal**, Avukatlık Ücret Sözleşmesinden Kaynaklanan Davalar, Adalet yayınevi, Ankara, 2022, s. 19.

⁹⁷ **Sungurtekin Özkan**, s. 216.

işin ücretsiz gerçekleştireceği ya da belirlenen avukatlık ücret tarifesinin altında bir meblağ ile gerçekleştirileceği ifadeleri yer alırsa, Av. K. m. 164⁹⁸ uyarınca ilgililerin gerçekleştirdiği işlem ifa etmiş olsa da avukatın bağlı olduğu baroya şikayeti halinde disiplin soruşturması gerçekleştirilmektedir⁹⁹.

3. Belli Bir Hukuki Yardım veya Hizmetin Yerine Gelmesini Konu Edinir

Sözleşme, somut bir hukuki uyuşmazlığın çözümüne yönelik danışmanlık, temsil veya savunma gibi belirli hukuki hizmetlerin yerine getirilmesini konu edinir. Bu sözleşme kapsamında avukat, müvekkilinin hukuki menfaatlerini korumak amacıyla danışmanlık hizmeti sunma, dava takibi yapma, hukuki mütalaa hazırlama gibi çeşitli faaliyetleri icra etme yükümlülüğü altına girmektedir. Avukatlık sözleşmesinin konusunu oluşturan hukuki yardım, avukatın mesleki bilgi ve tecrübesini kullanarak müvekkilinin hukuki sorunlarına çözüm üretmesi ve hukuki menfaatlerini en üst düzeyde koruması şeklinde tezahür etmektedir¹⁰⁰.

C. Avukatlık Sözleşmenin Kurulması

TBK m. 1’de belirtildiği gibi tarafların karşılıklı iradeleri ve uygun açıklamaları ile kurulmaktadır. İrade beyanının açık ya da örtülü şekilde yapılmasının kurucu unsur olmayışını değiştirmez. Avukatlık sözleşmesi yukarıda da ifade edilen kendine özgü nitelikleri ile diğer özel hukuk sözleşmelerinden farklılaşmaktadır¹⁰¹. Bu kapsamda irade beyanlarında tarafların doğru ifade edilmesi gerekmektedir.

⁹⁸ **Av. K. m. 164:** “Avukatlık asgarî ücret tarifesi altında vekâlet ücreti kararlaştırılamaz. Ücretsiz dava alınması halinde, durum baro yönetim kuruluna bildirilir.”

⁹⁹ **Yılmaz**, s. 19.

¹⁰⁰ **Karateke Songül**, Avukatlık Sözleşmesinde Ücret, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 9.

¹⁰¹ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 322.

1. Sözleşmenin Tarafları

Bir avukatlık sözleşmesinden bahsedilmesi durumunda temel iki yanlı bir olgudan bahsedilmektedir. Bu kapsamda ilki işveren iken, diğer tarafı mutlaka baro levhasına sahip ve yasaklı olmayan avukat ya da avukat ortaklıklarıdır.

a. İşveren

Hukuki yardım talebinde bulunan ve hizmetin bedelini ödemeyi üstlenen gerçek veya tüzel kişidir. Av. K.'nın ilgili hükümleri uyarınca, işverenin fiil ehliyetine sahip olması gerekmektedir. Bununla birlikte, sınırlı ehliyetsizlerin de kanuni temsilcilerinin rızası dahilinde avukatlık sözleşmesi akdedebilmeleri mümkündür. İşveren, avukatlık sözleşmesinin kurulması ile birlikte, avukata karşı sadakat ve işbirliği yükümlülüğü altına girmekte olup, avukatın hukuki yardımını en etkin şekilde sunabilmesi için gerekli bilgi ve belgeleri temin etmekle mükelleftir¹⁰².

b. Avukat

Avukatlık sözleşmesinin diğer tarafını oluşturan avukat, Av. K.'da öngörülen şartları haiz olarak baroya kayıtlı ve avukatlık mesleğini icra etme yetkisine sahip kişidir. Avukatlık sözleşmesinin kurulabilmesi için, avukatın mesleğini serbestçe icra etme ehliyetine sahip olması ve herhangi bir yasaklılık halinin bulunmaması gerekmektedir. Avukat, sözleşmenin kurulması ile birlikte, müvekkiline karşı özen ve sadakat yükümlülüğü altına girmekte olup, müvekkilinin hukuki menfaatlerini en üst düzeyde korumak ve mesleki bilgi ve tecrübesini bu doğrultuda kullanmakla yükümlüdür. Avukatın, mesleğin gerektirdiği etik kurallara ve mesleki standartlara uygun davranma yükümlülüğü bulunmaktadır¹⁰³.

¹⁰² **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 102.

¹⁰³ **Pekcanitez Hakan/Atalay Oğuz/Özekes Muhammet**, Medeni Usul Hukuku, On iki Levha Yayınları, Ankara, 2001, s. 271.

2. Sözleşmenin Oluşması

Sözleşme, tarafların irade beyanlarının karşılıklı ve birbirine uygun biçimde açıklanmasıyla kurulur. Yazılı şekil zorunlu olmamakla birlikte, ispat kolaylığı açısından tercih edilir. Avukatlık sözleşmesinin kurulması için, tarafların sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde mutabakata varmaları gerekmektedir. Bu esaslı unsurlar; avukatın üstleneceği hukuki yardımın kapsamı, süresi, ücreti ve ödeme koşulları olarak sıralanabilir¹⁰⁴. Sözleşmenin kurulması ile birlikte, taraflar arasında karşılıklı hak ve yükümlülükler doğmakta ve avukat, müvekkilinin hukuki menfaatlerini koruma borcu altına girmektedir¹⁰⁵.

3. Sözleşmenin Sona Ermesi

a. İşin Görülmesi

Avukatlık sözleşmesi, avukatın üstlendiği hukuki yardımın tamamlanması ile sona ermektedir. İşin görülmesi, avukatın sözleşme kapsamında üstlendiği hukuki yardımın amacına uygun şekilde ve tam olarak ifa edilmesi anlamına gelmektedir¹⁰⁶. Bununla birlikte, avukatın üstlendiği hukuki yardımın kapsamı ve niteliği, sözleşmenin sona erme anının belirlenmesinde önem arz etmektedir.

b. Karşılıklı İrade Beyanıyla

Avukatlık sözleşmesi, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile sona erdirilebilir¹⁰⁷. Bu durumda, taraflar arasında bir bozma (ikale) sözleşmesi akdedilmekte ve mevcut avukatlık sözleşmesi ortadan kaldırılmaktadır. Karşılıklı irade beyanı ile sözleşmenin sona erdirilmesi halinde, tarafların sözleşmenin sona ermesine

¹⁰⁴ **Günergök Özcan**, Avukatlık Sözleşmesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 34-35.

¹⁰⁵ **Sungurtekin Özkan**, s. 291.

¹⁰⁶ **Yavuz Cevdet/Acar Faruk/Özen Burak**, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, II. Cilt, Beta Yayınları, İstanbul, 2022, s. 1262; **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 277.

¹⁰⁷ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 471.

ilişkin koşulları serbestçe belirlemeleri mümkündür. Bu kapsamda, avukatın o ana kadar sunduğu hukuki yardım karşılığında hak kazandığı ücretin miktarı ve ödeme koşulları da taraflarca kararlaştırılabilir¹⁰⁸.

c. Süreli İşte Süresinin Sona Ermesiyle

Avukatlık sözleşmesi, belirli bir süre için akdedilmiş ise, bu sürenin dolması ile kendiliğinden sona ermektedir. Süreli avukatlık sözleşmelerinde, taraflar sözleşmenin geçerlilik süresini açıkça kararlaştırmakta ve bu sürenin dolması ile birlikte aralarındaki hukuki ilişki kendiliğinden sona ermektedir. Bununla birlikte, sürenin dolmasına rağmen tarafların sözleşmeden doğan ilişkiyi devam ettirmeleri halinde, sözleşmenin zımni olarak yenilendiği kabul edilmektedir.

d. Çekilme

Av. K. m. 41 uyarınca, avukat, üstlendiği işi sonuna kadar takip etmekle yükümlü olmakla birlikte, haklı sebeplerin varlığı halinde işi bırakabilir. Haklı sebep kavramı, somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmekte olup, müvekkil ile avukat arasındaki güven ilişkisinin zedelenmesi, müvekkilin avukatın tavsiyelerine uymaması, müvekkilin avukata gerekli bilgi ve belgeleri temin etmemesi gibi durumlar haklı sebep olarak kabul edilebilir¹⁰⁹. Avukatın haklı sebep olmaksızın işi bırakması halinde, müvekkilin uğradığı zararı tazmin etme yükümlülüğü doğmaktadır¹¹⁰.

¹⁰⁸ **Sungurtekin Özkan**, s. 218-219.

¹⁰⁹ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 110-111; **Akıncı Şahin**, Vekâlet Sözleşmesinin Sona Ermesi, Sayram Yayınları, Konya, 2004, s. 118.

¹¹⁰ **Karateke**, s. 37.

e. Azil

Azil, müvekkilin tek taraflı irade beyanı ile avukatı görevden alması anlamına gelmektedir¹¹¹. TBK m. 512 ile vekalet veren, her zaman için vekilini azletme hakkına sahiptir. Bununla birlikte, azlin haklı sebebe dayanıp dayanmaması, avukatın ücret hakkı bakımından önem arz etmektedir. Haklı sebebe dayanan azil halinde, avukat o ana kadar sunduğu hukuki yardım karşılığında kısmi ücrete hak kazanırken; haklı sebebe dayanmayan azil halinde, avukat kararlaştırılan ücretin tamamını talep etme hakkına sahiptir. Doktrinde, azil hakkının kötüye kullanılmasının hukuki sonuçları üzerinde durulmakta ve müvekkilin azil hakkını dürüstlük kuralına uygun şekilde kullanması gerektiği vurgulanmaktadır¹¹².

f. Taraflardan Birinin Ölümü

Avukatlık sözleşmesi, taraflardan birinin ölümü halinde sona ermektedir. TBK m. 513 uyarınca, vekalet verenin veya vekilin ölümü, vekalet sözleşmesini sona erdiren sebeplerden biridir. Avukatlık sözleşmesinin şahsi niteliği gereği, taraflardan birinin ölümü ile birlikte sözleşme yönünden ilişki kendiliğinden sona ermektedir. Bununla birlikte, müvekkilin ölümü halinde, mirasçıların avukatla yeni bir sözleşme akdetmeleri mümkündür. Avukatın ölümü halinde ise, mirasçılarının avukatlık sözleşmesinden doğan ücret alacağını talep etme hakları bulunmaktadır¹¹³.

g. Tarafların Ehliyetini Kaybetme

Avukatlık sözleşmesi, taraflardan birinin fiil ehliyetini kaybetmesi halinde sona ermektedir. TBK m. 513 uyarınca, vekalet verenin veya vekilin fiil ehliyetini kaybetmesi, vekalet sözleşmesini sona erdiren sebeplerden biridir. Avukatlık sözleşmesinin şahsi

¹¹¹ **Av. K.** m. 174: “Avukatın azli halinde ücretin tamamı verilir. Şu kadar ki, avukat kusur veya ihmalden dolayı azledilmiş ise ücretin ödenmesi gerekmez.”

¹¹² **Günergök**, s. 152; **Sungurtekin Özkan**, s. 213.

¹¹³ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 274; **Günergök**, s. 194; **Sungurtekin Özkan**, s. 39.

niteliği gereği, taraflardan birinin fiil ehliyetini kaybetmesi ile birlikte sözleşme ilişkisi kendiliğinden sona ermektedir¹¹⁴. Avukatın fiil ehliyetini kaybetmesi halinde ise, avukatlık mesleğini icra etme yetkisi de sona ermekte ve sözleşme kendiliğinden nihayete ermektedir¹¹⁵.

h. Avukatlık Sıfatının Yitirilmesi

Avukatlık sözleşmesi, avukatın avukatlık sıfatını yitirmesi halinde sona ermektedir. Av. K.'nın ilgili hükümleri uyarınca¹¹⁶, avukatın meslekten çıkarılması, barodan kaydının silinmesi veya mesleği icra etme yetkisinin geçici olarak kaldırılması gibi durumlarda, avukatlık sıfatı sona ermekte veya askıya alınmaktadır. Avukatlık sıfatının yitirilmesi ile birlikte, avukatın mesleğini icra etme yetkisi ortadan kalkmakta ve mevcut avukatlık sözleşmeleri kendiliğinden sona ermektedir¹¹⁷.

4. Sözleşmenin hukuki niteliğinde yer alan unsurlar

a. Danışmanlık Hizmeti

Avukatlık sözleşmesinin hukuki niteliğinde yer alan temel unsurlardan biri, avukatın müvekkiline sunduğu danışmanlık hizmetidir. Avukat, mesleki bilgi ve tecrübesini kullanarak müvekkilinin hukuki sorunlarına çözüm üretmekte, hukuki riskleri değerlendirmekte ve müvekkilini hukuki süreçler hakkında bilgilendirmektedir. Danışmanlık hizmeti, avukatın müvekkiline karşı özen ve sadakat yükümlülüğü

¹¹⁴ **Günergök**, s. 200-202.

¹¹⁵ **Günergök**, s. 194; **Sungurtekin Özkan**, s. 40.

¹¹⁶ **Av. K.** m. 135: “Meslekten çıkarma; avukatlık ruhsatnamesinin geri alınarak avukatın adının baro levhasından silinmesi ve avukatlık unvanının kaldırılmasıdır.”; **Av. K.** m. 153: “Hakkında meslekten çıkarma cezasını gerektirebilecek mahiyette bir işten dolayı kovuşturma yapılmakta olan avukat disiplin kurulu kararıyla, tedbir mahiyetinde işten yasaklanabilir.”

¹¹⁷ **Güner**, s. 120.

çerçevesinde sunduğu, müvekkilin hukuki menfaatlerini en üst düzeyde korumaya yönelik bir faaliyettir¹¹⁸.

b. Ücret

Avukatlık sözleşmesinin hukuki niteliğini belirleyen önemli unsurlardan biri de ücret unsurudur. Avukat, sözleşme çerçevesinde müvekkiline hukuki danışmanlık yapma, dava sürecini yürütme ve diğer hukuki hizmetleri sağlama yükümlülüğüne sahiptir; bu hizmetler için de bir ücret talep eder. Ücret unsuru, sözleşmeyi karşılıklı yükümlülük taşıyan bir sözleşme haline getirir ve bu özelliğiyle vekâlet sözleşmesinden farklılık göstererek özel bir nitelik kazanır. Ücret, taraflarca serbestçe belirlenebilse de, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine aykırı olmamalıdır. Bu unsur, sözleşmenin geçerliliği ve taraflar arasındaki hak ve yükümlülüklerin netleşmesi açısından kritik öneme sahiptir¹¹⁹.

X. Avukatlık Ücreti

A. Ücret Kavramı

Avukatlık ücreti, avukatın sunduğu hukuki hizmetin karşılığı olarak müvekkilden talep edilen bedeldir¹²⁰. Av. K.'nın 163. maddesi uyarınca, avukatlık ücreti, avukatın hukuki yardımının karşılığı olan meblağı veya değeri kapsamaktadır. Avukatlık ücreti, avukatın mesleki faaliyetinin ekonomik karşılığı olup, avukatın geçimini sağlamasının yanı sıra, mesleki bağımsızlığını ve tarafsızlığını koruma işlevi de görmektedir¹²¹.

¹¹⁸ **Özen**, s. 324.

¹¹⁹ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 31; **Günergök**, s. 37; **Aydın Murat**, Avukatlık Ücreti, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2020, s. 40.

¹²⁰ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 317; **Polat** Metin, Avukatlık Sözleşmesinde Ücret, Adalet Yayınları, Ankara, 2017, s. 9.

¹²¹ **Aydın**, s. 62-63.

B. Ücretin Tespiti

1. Yazılı Sözleşme Bulunması Halinde

Taraflar arasında açıkça kararlaştırılan bedel esas alınır. Avukatlık ücretinin tespitinde öncelikle yazılı avukatlık sözleşmesi dikkate alınmaktadır. Av. K. m. 163 uyarınca, avukatlık sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması zorunluluğu bulunmaktaydı. 4667 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikle bu zorunluluk ortadan kaldırıldı. Yazılı sözleşmede, avukatlık ücretinin miktarı, ödeme koşulları ve zamanı açıkça belirtilmektedir. Yazılı sözleşmede kararlaştırılan avukatlık ücreti, taraflar arasındaki hukuki ilişkinin temel unsurlarından biri olup, avukatın ücret alacağına kapsamını ve miktarını belirlemektedir¹²².

2. Yazılı Sözleşme Bulunmaması Halinde

Ücret, baro tarifesi, emsal işler ve hakkaniyet ölçütlerine göre belirlenir. Avukatlık ücretinin tespitinde yazılı sözleşme bulunmaması halinde, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi esas alınmaktadır. Av. K. m. 164 uyarınca, yazılı sözleşme bulunmaması halinde, avukatlık ücreti, Türkiye Barolar Birliği tarafından her yıl yayımlanan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine göre belirlenmektedir. Asgari ücret tarifesi, avukatın sunduğu hukuki yardımın türüne, kapsamına ve niteliğine göre farklı ücret miktarları öngörmekte olup, avukatın ücret alacağına asgari sınırını belirlemektedir. Yazılı sözleşme bulunmaması halinde, avukatın ücret alacağına kapsamı ve miktarı, asgari ücret tarifesi esas alınarak belirlenmekte ve taraflar arasındaki hukuki ilişkinin ekonomik boyutu bu şekilde tespit edilmektedir¹²³.

¹²² **Karateke**, s. 89; **Aydın**, s. 57-58.

¹²³ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 311-312.

C. Ücretin Belirlenmesi

1. Serbestlik İlkesi

Taraflar ücrette serbestçe anlaşabilir. Av. K. m. 163'e göre, avukatlık ücreti, avukat ile müvekkil arasında serbestçe kararlaştırılabilmektedir¹²⁴. Serbestlik ilkesi, tarafların avukatlık ücretini, sunulacak hukuki yardımın niteliği, kapsamı, zorluğu ve harcanacak emek göz önünde bulundurularak, karşılıklı mutabakatla belirleyebilmelerini ifade etmekte ise de ücret belirli sınırlara kadar belirlenmesi sağlanmıştır¹²⁵.

2. Dava Sonucuna Katılma Yasağı

Ücret, davanın sonucuna göre belirlenemez. Av. K. m. 164 ile avukatın, dava veya takip sonucunda elde edilecek şeyin değerinin belirli bir yüzdesini ücret olarak kararlaştırması mümkün olmakla birlikte, bu oran yüzde yirmi beşi aşmamaktadır. Dava sonucuna katılma yasağı, avukatın mesleki bağımsızlığını ve tarafsızlığını koruma amacı taşımakta olup, avukatın müvekkilinin menfaatlerini en üst düzeyde koruma yükümlülüğünü pekiştirmektedir¹²⁶.

3. İhtilaflı Şeyin Ücret Olarak Devri Yasağı

Ücret, dava konusu şeyin aynen devriyle belirlenemez. Av. K. m. 164 uyarınca, avukat, üzerinde anlaşmazlık bulunan ve dava konusu olan mal veya hakkın bir kısmının veya tamamının kendisine ücret olarak devredilmesini veya taraflar arasında anlaşmazlık konusu olan mal veya hak üzerinde kendisi lehine bir ayni hak tesisini kararlaştıramaz¹²⁷.

¹²⁴ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 311-312.

¹²⁵ **Karateke**, s. 89.

¹²⁶ **Cimbar** Ferhat, Avukatlık Sözleşmesinde Ücret, On iki Levha Yayınları, İstanbul, 2019, s. 150.

¹²⁷ **Cimbar**, s. 158.

D. Ücretin Belirlenmesinde Sınırlar

1. Ücretsiz Dava Alınmaması ve İstisnaları

Meslek etiği gereği avukatın ücretsiz iş üstlenmesi sınırlıdır. Av. K.'da öngörülen istisnai durumlarda, avukatın ücretsiz hukuki yardım sunması mümkündür. Bu istisnalar; adli yardım kapsamında yapılan görevlendirmeler, baro tarafından yapılan görevlendirmeler ve avukatın kendi isteği ile ücretsiz hukuki yardım sunmayı kabul ettiği durumlar olarak sıralanabilir¹²⁸.

2. Esas Olan Ücretin Serbestçe Belirlenmesi

Serbestlik ilkesi, tarafların avukatlık ücretini, sunulacak hukuki yardımın niteliği, kapsamı, zorluğu ve harcanacak emek göz önünde bulundurularak, karşılıklı mutabakatla belirleyebilmelerini ifade etmektedir. Ancak bu özgürlük, meslek kuralları ve kamu düzeniyle sınırlıdır¹²⁹.

E. Ücret Sözleşmesinin Koşulları

Geçerli bir ücret sözleşmesi, açık irade beyanına, mümkün ve meşru bir hukuki hizmet konusuna dayanmalı ve gerektiğinde ispat edilebilir olmalıdır. Yazılı şekil şartı, sözleşmenin geçerlilik şartı olarak değil, ispat şartı olarak öngörülmüştür. Ücret sözleşmesinde, avukatlık ücretinin miktarı, ödeme koşulları ve zamanı açıkça belirtilmelidir¹³⁰.

XI. Avukatlık Ücretinin Kapsamı

A. Genel olarak

Ücret, avukatın sunduğu tüm mesleki hizmetleri kapsayacak şekilde değerlendirilir. Avukatlık ücretinin kapsamına, avukatın sunduğu hukuki danışmanlık, dava takibi, hukuki mütalaa hazırlama gibi faaliyetler karşılığında hak kazandığı ücret

¹²⁸ **Karateke**, s. 95-96; **Aydın**, s. 54-55.

¹²⁹ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 283; **Cimbar**, s. 145.

¹³⁰ **Cimbar**, s. 93-94.

girmektedir. Bununla birlikte, avukatın yaptığı masraflar, avukatlık ücretinin kapsamı dışında kalmakta olup, müvekkil tarafından ayrıca karşılanmaktadır¹³¹

B. Hapis Hakkı

Avukatın, müvekkiline ait olan ve avukatlık hizmeti nedeniyle zilyetliğinde bulunan evrak ve eşya üzerinde, ücret ve masraf alacağı için hapis hakkı bulunmaktadır. Av. K. m. 166 ile avukat, müvekkili tarafından verilen veya müvekkili namına aldığı malları, parayı ve diğer her türlü kıymetleri, avukatlık ücreti ve yapılan masraflar ödeninceye kadar elinde tutma hakkına sahip olduğunu ifade etmektedir¹³². Hapis hakkı, avukatın ücret alacağını güvence altına almaya yönelik bir hukuki araç olup, avukatın ekonomik menfaatlerini koruma amacı taşımaktadır¹³³.

C. Rüçhanlı Alacak Olması

Avukatlık ücreti, yasal olarak belirli alacaklara karşı önceliklidir. Av. K. m. 166 uyarınca, avukat, müvekkili tarafından verilen veya müvekkili namına aldığı mallar, para ve diğer her türlü kıymetler üzerinde, avukatlık ücreti ve yapılan masraflar için rüçhan hakkına sahiptir¹³⁴. Rüçhan hakkı, avukatın ücret alacağının, diğer alacaklara göre öncelikli olarak ödenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu hak, avukatın ekonomik menfaatlerini koruma amacı taşımakta olup, avukatlık mesleğinin bağımsızlığını güvence altına almaya yönelik bir düzenlemedir¹³⁵.

D. Ücretin Devri

Avukatlık ücretinin devri, avukatın ücret alacağını üçüncü bir kişiye devretmesi anlamına gelmektedir. TBK'nın genel hükümleri çerçevesinde, avukat, müvekkilinden olan ücret alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir. Ücret alacağının devri, yazılı şekilde

¹³¹ **Cimbar**, s. 91.

¹³² **Karateke**, s. 111.

¹³³ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 349-350.

¹³⁴ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 349-350.

¹³⁵ **Cimbar**, s. 180; **Karateke**, s. 115.

yapılması gereken bir hukuki işlem olup, müvekkilin rızasına bağlı değildir. Bununla birlikte, avukatın ücret alacağını devretmesi, müvekkile karşı olan yükümlülüklerini ortadan kaldırmamaktadır. Avukat, ücret alacağını devretmiş olsa dahi, müvekkiline karşı özen ve sadakat yükümlülüğü altında olmaya devam etmektedir¹³⁶.

E. Ödeme Borcunun Üçüncü Kişilere Devri

Belirli koşullarda ücretin ödenmesi müvekkil dışındaki kişilerden de talep edilebilir. Avukatlık ücretini ödeme borcunun üçüncü kişilere devri, müvekkilin avukatlık ücretini ödeme yükümlülüğünü üçüncü bir kişiye devretmesi anlamına gelmektedir. TBK'nın genel hükümleri çerçevesinde, müvekkil, avukata olan ücret borcunu üçüncü bir kişiye devredebilir. Borcun devri, üç taraflı bir hukuki işlem olup, müvekkilin, avukatın ve üçüncü kişinin rızasını gerektirmektedir. Borcun devri ile birlikte, üçüncü kişi, müvekkilin avukata olan ücret borcunu üstlenmekte ve müvekkil borçtan kurtulmaktadır¹³⁷.

F. Ücretin Takas Durumu

Müvekkilin alacağıyla avukatlık ücretinin karşılıklı takası mümkündür. TBK'nın genel hükümleri çerçevesinde, karşılıklı borçların varlığı halinde, taraflar bu borçları takas edebilirler. Bununla birlikte, Av. K. m. 166 ile, avukatın, müvekkili tarafından verilen veya müvekkili namına aldığı malları, parayı ve diğer her türlü kıymetleri, avukatlık ücreti ve yapılan masraflar ödeninceye kadar elinde tutma hakkına sahiptir¹³⁸.

XII. Azil Halinde Ücret

Avukatlık sözleşmesinin müvekkilin avukatı azletmesi suretiyle sona ermesi halinde, avukatın ücret hakkı, azlin haklı veya haksız olmasına göre farklılık göstermektedir. Haklı sebebe dayanan azil halinde, avukat o ana kadar sunduğu hukuki

¹³⁶ **Sungurtekin Özkan**, s. 271.

¹³⁷ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 317.

¹³⁸ **Cimbar**, s. 259.

yardım karşılığında kısmi ücrete hak kazanırken; haklı sebebe dayanmayan azil halinde, avukat kararlaştırılan ücretin tamamını talep etme hakkına sahiptir¹³⁹. Haklı sebep kavramı, somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmekte olup, avukatın özen ve sadakat yükümlülüğünü ihlal etmesi, mesleki etik kurallara aykırı davranması, müvekkilin menfaatlerine aykırı hareket etmesi gibi durumlar haklı sebep olarak kabul edilebilir¹⁴⁰.

XIII. Avukatın İşi Bırakması Halinde Ücret

Avukatlık sözleşmesinin avukatın işi bırakması suretiyle sona ermesi halinde, avukatın ücret hakkı, işi bırakmanın haklı veya haksız olmasına göre farklılık göstermektedir. Haklı sebebe dayanan işi bırakma halinde, avukat o ana kadar sunduğu hukuki yardım karşılığında kısmi ücrete hak kazanırken; haklı sebebe dayanmayan işi bırakma halinde, avukat ücret talep edemeyeceği gibi, müvekkilin uğradığı zararı da tazmin etme yükümlülüğü altına girmektedir¹⁴¹. Haklı sebep kavramı, somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmekte olup, müvekkilin avukatın tavsiyelerine uymaması, müvekkilin avukata gerekli bilgi ve belgeleri temin etmemesi, müvekkilin avukata karşı güven ilişkisini zedeleyici davranışlarda bulunması gibi durumlar haklı sebep olarak kabul edilebilir¹⁴².

XIV. Davanın Seyrine Göre Ücret

Avukatlık ücretinin belirlenmesinde, davanın seyri ve sonucu önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Av. K. m. 164 uyarınca, avukatın, dava veya takip sonucunda elde edilecek şeyin değerinin belirli bir yüzdesini ücret olarak kararlaştırması mümkün olmakla birlikte, bu oran yüzde yirmi beşi aşmamaktadır. Bu düzenleme,

¹³⁹ **Cimbar**, s. 257.

¹⁴⁰ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 322.

¹⁴¹ **Akıncı**, s. 118.

¹⁴² **Karateke**, s. 131.

avukatın dava sonucuna kişisel olarak menfaat bağlamasını önlemeye ve mesleğin onurunu korumaya yönelik bir sınırlama niteliğindedir. Davanın seyrine göre ücret belirlenmesi, avukatın sunduğu hukuki yardımın niteliği, kapsamı ve zorluğu ile orantılı bir ücret almasını sağlamakta ve müvekkilin menfaatlerini korumaya yönelik bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁴³.

¹⁴³ **Karateke**, s. 143.

İKİNCİ BÖLÜM

ELEKTRONİK SÖZLEŞME VE AVUKATLIK SÖZLEŞMESİNİN

ELEKTRONİK SÖZLEŞME İLE YAPILMASI

I. Genel Olarak

Tarafların bir kısmının veya tamamının karşı tarafa iletildiği irade beyanının içerik olarak yazı, ses, görüntü ve benzeri verilerin sayısallaşarak meydana gelen sözleşme hali olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁴. Elektronik sözleşme, sözleşmenin kurulması ve/veya yerine getirilmesinin elektronik araçlarla gerçekleştirilmesini ifade etmektedir. TBK, sözleşme serbestisi ilkesi çerçevesinde tarafların iradelerinin karşılıklı ve birbirine uygun şekilde açıklanmasıyla sözleşmenin kurulabileceğini düzenlemektedir. Bu bağlamda, elektronik ortamda kurulan sözleşmeler de esasen TBK'nın temel hükümlerine tabi olmakta; ancak sözleşmenin şekli, ispatı, tarafların irade açıklamaları ve güvenlik gibi hususlarda yeni değerlendirmeleri zorunlu kılmaktadır¹⁴⁵. Borçlar Hukuku'nda sözleşmelerin kurulması, geçerliliği ve ifasına ilişkin öngörülen hükümler, uygun düştüğü ölçüde elektronik ortamda akdedilen sözleşmelere de uygulanabilir niteliktedir¹⁴⁶.

Bir elektronik sözleşmenin varlığı ve kurulabilmesi için irade beyanlarının da elektronik ortamda açıklanmış olması gerekmektedir¹⁴⁷. Nihai olarak, elektronik

¹⁴⁴ **Sağlam İpek**, Elektronik Sözleşmeler, Legal Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 71.

¹⁴⁵ **Özdemir Kocasakal Hatice**; Elektronik Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıkların Çözümünde Uygulanacak Hukukun ve Yetkili Mahkemenin Tespiti, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2003, s. 11.

¹⁴⁶ **Yücer Aktürk Zeynep İpek**, "Elektronik Sözleşmelerin Kurulması, Hüküm ve Sonuç Doğurması" Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 27(4), 2023, s. 8.

¹⁴⁷ **Sağlam**, s. 71.

sözleşme kavramı, kuruluş şekliyle tanımını bulmakta olup, içeriği itibariyle farklı bir sözleşme türü olarak değerlendirilmeyecektir¹⁴⁸.

II. Elektronik Sözleşmelerin Şekli

Bir iradenin açıklanarak sözleşmenin gerçekleşmesinde, yazılı, sözlü veya resmi olması dışında susma veya başka bir davranış sonucunda kullanılan araçlara şekil denilmektedir. Kanun koyucunun, kamunun, tarafların veya üçüncü kişilerin zarar görmesini engellemek maksadıyla belirttiği istisnai haller dışında Borçlar Hukuku, irade beyanının dışı aksında şekil serbestliğini öngörmektedir¹⁴⁹.

Elektronik sözleşmeler ise, yazılı şeklin ana unsuru olan metin kısmını fiziksel ortam yerine dijital ortamda ihtiva etmektedir. Bu metinde adı geçen tarafların oluşturduğu ve tarafların doğruluğunu onayladığını ifade eden imzaların atılması gerekmektedir¹⁵⁰. Bu metnin imzalanabilmesi için de fiziki metnin elle imzalanabilmesine karşılık olarak sanal alanda dijital imza ile yapılması çözümü getirilmiştir¹⁵¹.

TBK'da bulunan hükümler elektronik sözleşmelerde tutarlılık gösterdiği nispete kullanım alanı bulacaktır. Eğer kanun açıkça yazılı şekil veya noter onayı öngörmemişse, tarafların elektronik ortamda kurduğu sözleşmeler şekil serbestisi çerçevesinde geçerli kabul edilir¹⁵².

¹⁴⁸ **Falcioğlu**, Mete Özgür, Türk Hukukunda Elektronik Satım Sözleşmesi ve Kuruluşu, Yetkin Yayınları, Ankara, 2004, s.62.

¹⁴⁹ **Eren**, s. 298-303.

¹⁵⁰ **Arıkan**, Saadet, Modern İletişim Araçları ve Özel Hukuk, İnternette Sözleşme Akdi, Ankara Barosu, Hukuk Kurultayı, 2000, s. 311.

¹⁵¹ **Sağlam**, s. 154.

¹⁵² **Sağlam**, s. 71; **Turan** Gamze, Elektronik Sözleşmeler ve Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Tespiti, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2008, s. 92.

III. Kuruluş Yeri

TBK'da sözleşmenin kuruluş anında kuruluş yerinin belirlenmesi halinin yanında sözleşmenin kuruluş yerinin tespitine yönelik özel bir hüküm bulunmamaktadır¹⁵³. Elektronik sözleşmenin kuruluş anındaki yerin belirlenmesinde sözleşmenin kurulduğu anda taraflar dünyada herhangi bir yerde bulunabileceğinden dolayı tahmin edilebilmesine olumsuz yönde etki edecektir. Öyle ki, öneride bulunan veya muhatap olan tarafların aksi ifade edilmediği taktirde işyerleri veya ikametgah adreslerinin yer olarak dikkate alınması yerinde olacaktır¹⁵⁴.

IV. Kuruluşta Kullanılan Araçlar

Elektronik sözleşmeler hukukumuzda Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun kapsamında açıklanmıştır. Buna göre elektronik iletişim vasıtalarıyla gerçekleşen sözleşmeler bu kanun içeriğinde yer bulmuştur. Aynı kanun, telefon, çağrı merkezi, faks, otomatik arama makinesi, akıllı ses kaydedici sistem, elektronik posta ve kısa mesajı elektronik ileti olarak saymış ve bu araçlarla yapılan sözleşmeleri de elektronik sözleşme olarak kabul etmiştir¹⁵⁵.

V. Hukuki Niteliği

Elektronik sözleşmelerin hukuki niteliği, esasen TBK'da öngörülen genel sözleşme hükümleri çerçevesinde değerlendirilmekte olup, şekil serbestisi ilkesinin bir yansıması olarak kabul edilmektedir. TBK m. 12 hükmü uyarınca, kural olarak sözleşmeler herhangi bir şekil şartına tabi olmaksızın kurulabilir. Bu çerçevede, tarafların

¹⁵³ **Birsen** Kemaleddin, Borçlar Hukuku Dersleri Borçların Genel Hükümleri, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1967, s. 53.

¹⁵⁴ **Özdemir Kocasakal**, s. 89.

¹⁵⁵ **Bayram** Aziz Erman, Güncel Gelişmeler Işığında Elektronik Sözleşmelerin Kurulması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2015, Cilt:28 (119), s. 339.

karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının elektronik ortamda ifade edilmesi, sözleşmenin kurulması bakımından yeterli kabul edilmektedir¹⁵⁶.

Bununla birlikte, kanunen yazılı şekle tabi sözleşmelerin elektronik ortamda yapılabilmesi, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu kapsamında düzenlenen güvenli elektronik imzanın kullanılması koşuluna bağlıdır. Güvenli elektronik imza, ilgili kanun uyarınca elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurmakta ve yazılı şekil şartını karşılamaktadır. Dolayısıyla, güvenli elektronik imza ile imzalanan elektronik sözleşmeler, hukuken geçerli ve bağlayıcıdır¹⁵⁷.

Elektronik sözleşmelerin ispat hukuku açısından niteliği de önem arz etmektedir. HMK kapsamında, güvenli elektronik imza taşıyan belgeler resmi belge, diğer elektronik kayıtlar ise delil niteliğinde özel belge olarak değerlendirilir. Bu yönüyle, elektronik ortamda kurulan sözleşmelerin hem geçerliliği hem de ispat gücü bakımından klasik sözleşmelerle benzer özellikler taşıdığı söylenebilir¹⁵⁸.

Elektronik sözleşmeler, modern hukuk sistemlerinde olduğu gibi Türk hukukunda da geçerli bir sözleşme türü olarak kabul edilmekte olup, teknik araçlarla gerçekleştirilen

¹⁵⁶ **Akipek Öcal** Şebnem, E-Sözleşmelerin Hukuki Niteliği, E-Ticaret Sektöründe Tüketici Hukuk Uygulamaları, E- Ticaret Sektöründe Tüketici Hukuku Uygulamaları, 2017, s. 21; **İnal** Emrehan, E-Ticaret Hukukundaki Gelişmeler ve İnternette Sözleşmelerin Kurulması, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005, s. 95.

¹⁵⁷ **Ergün** Ömer, 5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu ve Dijital İmza, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi 2004 / 122, Ankara, s. 69.

¹⁵⁸ **Yılmaz** Mustafa, Elektronik İmzalı Belgelerin Karşılaştırmalı Hukukta ve İdarî Yargılama Hukukunda Delil Niteliği." Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 22(3), 2016, s. 3451; **Karsh** Abdurrahim, 6100 sayılı Hukuk Mukakemeleri Kanunu ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Alternatif Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 220; **Göksu** Mustafa, Hukuk yargılamasında elektronik delil, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s. 29.

irade beyanlarının hukuken korunabilir (TBK m. 15/I-c.2) nitelikte olduğu benimsenmektedir¹⁵⁹.

A. Hazır Olmayanlar Arasında Yapılması

Hazır olmayanlar arasında kurulan sözleşmeler, tarafların fiziksel olarak aynı ortamda bulunmadığı, dolayısıyla irade açıklamalarının eş zamanlı olarak gerçekleşmediği durumları ifade etmektedir¹⁶⁰.

Hazır bulunanlar arasında kurulan sözleşmelerde, icap beyanı ile muhatabın aynı anda yaptığı kabul beyanı örtüştüğünde sözleşme derhal kurulmuş sayılır. Bu durumda kabul beyanının, önerinin hemen ardından ve gecikmeksizin yapılması gerekmektedir¹⁶¹.

Buna karşın, hazır olmayanlar arasında yapılan sözleşmelerde ise, öneride bulunan taraf, teklifinin muhataba ulaşmasını beklemekle yükümlüdür ve önerinin muhataba ulaşmasına kadar önerisiyle bağlı kalır. Muhatap, kabul beyanını göndermekle birlikte, bu beyan öneride bulunana ulaştığında sözleşme kurulmuş olur. Bu çerçevede, hazır olmayanlar arasında kabul beyanının gönderilmesiyle birlikte sözleşmenin hüküm ve sonuçları doğmaya başlasa da, sözleşme hukuken ancak kabul beyanının öneride bulunana ulaştığı anda kurulmuş sayılır¹⁶².

¹⁵⁹ **Eren**, s. 308; **Akkurt Sinan Sami/Tokat Hüseyin/Erdoğan Kemal**, Tablolar, Şemalar, Örnek Olaylar ve Test Sorularıyla Borçlar Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 145.

¹⁶⁰ **TBK** m. 11/1: “*Hazır olmayanlar arasında kurulan sözleşmeler, kabulün gönderildiği andan başlayarak hüküm doğurur.*”

¹⁶¹ **TBK** m. 4/2: “*Telefon, bilgisayar gibi iletişim sağlayabilen araçlarla doğrudan iletişim sırasında yapılan öneri, hazır olanlar arasında yapılmış sayılır.*”; **TBK** m. 11/2: “*Açık bir kabulün gerekli olmadığı durumlarda, sözleşme önerinin ulaşma anından başlayarak hüküm doğurur.*”

¹⁶² **Eren**, s. 296.

Bu bağlamda, hazır olmayanlar arasında kurulan elektronik sözleşmelerin hukuki geçerliliği bakımından, taraflar arasında karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının bulunması yeterlidir¹⁶³.

Bununla birlikte, söz konusu sözleşmelerin kurulma anı ve ispatı gibi hususlar, uygulamada bazı teknik ve hukuki sorunlara yol açabilmektedir. Bu nedenle, sözleşme kurulma sürecinin şeffaf, izlenebilir ve doğrulanabilir şekilde belgelenmesi, hem tarafların haklarının korunması hem de muhtemel uyuşmazlıkların önlenmesi açısından önem arz etmektedir¹⁶⁴.

B. Mesafeli Sözleşme Niteliğinde Olması

TBK'da mesafeli sözleşmeler hükümlerinin bulunmasının yanında 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Mesafeli Sözleşmelere Dair Yönetmelikte de tanımlaması yapılmıştır. Yapılan tanımlara göre elektronik sözleşmeler mesafeli sözleşmeler kapsamında olduğu anlaşılmaktadır¹⁶⁵.

Mesafeli satış sözleşmesi, sözleşmenin gerçekleşmesi için satılanın ifa yerinden başka bir yere gönderilmesini içermektedir¹⁶⁶. Burada tarafların sözleşmenin kurulması

¹⁶³ **Özdemir Kocasakal**, 2003, s. 49; **Şahin Turan**, “Elektronik Sözleşmelerin Kuruluşuna İlişkin İrade Beyanları ve Bu Beyanların Geri Alınması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 95, 2011, s. 332- 338.

¹⁶⁴ **Yücer Aktürk**, s. 6.

¹⁶⁵ **Sözer Bülent**, Elektronik Sözleşmeler, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2002, s. 116; **Uzun Kazmacı Özge**, İnternet Ortamında Kurulan Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicinin Korunması, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt:22 (3), s. 3.

¹⁶⁶ **Atamer Yeşim M.**, “Satım Sözleşmesinde Hasarın İntikali Anı: Hukuk Tarihi, Karşılaştırmalı Hukuk ve Milletlerarası Hukuk Açısından BK. m. 183’ün Farklı Okunması Gereği” (Hasarın İntikali), Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’a Armağan, İstanbul, 2000, s. 141.

esnasında bir arada olup olmaması mesafeli sözleşme için önem arz etmezken, icra esnasının başka bir yerde gerçekleşmesi belirleyici unsur olacaktır¹⁶⁷.

Elektronik sözleşmelerin bir kısmı da, tarafların bir araya gelmeksizin elektronik ortamda sözleşme gerçekleştiğinden dolayı mesafeli sözleşme olarak ifade edilmesi mümkündür. Buna göre taraflar en geç sözleşmenin kurulmasında bir araya gelmemesiyle beraber tarafın birinin tüketici olması koşulu elektronik sözleşmeyi bir çeşit mesafeli sözleşme haline getirmektedir¹⁶⁸.

C. Katımlı (İltihaki) Sözleşme Niteliğinde Olması

Sözleşme şartlarının bir bölümü veya tamamının taraflardan birinin belirleyip diğer tarafa ilettiği ve diğer tarafın bu şartları kabul etmesiyle gerçekleşen sözleşmeler katımlı sözleşme olarak ifade edilmektedir¹⁶⁹.

İşlemlerin hızla tamamlanıp mal ve hizmet satışlarının gerçekleşmesi için üreten tarafın aynı hususlarda farklı sözleşmelerin hazırlanmasında emek ve zaman kaybının önüne geçmek için standart hale getirilmiş basılı sözleşme olarak oluşturduğu genel işlem koşullarına benzese de bununla karıştırılmaması gerekmektedir¹⁷⁰.

Genel işlem koşullarının aksine katımlı sözleşmede taraflar, sözleşme içeriği konusunda bir müzakere imkanına sahip değildir. Teklifin sunulduğu karşı taraf katımlı

¹⁶⁷ **Kalpsüz** Turgut, Ticari Satışlarda İfa Mahalli, Ankara Hukuk Fakültesi, 1960, s.28-30; **Sağlam**, s. 65.

¹⁶⁸ **Erhan** İnal, E-Ticaret Hukukundaki Gelişmeler ve İnternette Sözleşmelerin Kurulması, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 170.

¹⁶⁹ **Sağlam**, s. 76.

¹⁷⁰ **Güngör** Gülin, “Yeni Düzenleme Çalışmalarında Elektronik Akitlerin Kuruluşu ve Click-Wrap Yazılım Lisansı Sözleşmelerinde Hukuk Seçimi Kaydı”. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt 51, sayı 1, s. 34-35; **Sağlam**, 2007, s. 57.

sözleşmeyi ya kabul edecek ya da reddedecektir¹⁷¹. Bu durum TBK’da yer alan sözleşme serbestisi ilkesinin istisna hali olarak gösterilmektedir¹⁷².

VI. Kuruluş Anı

Sözleşmenin kurucu unsurlarından öneri ve kabul bir irade beyanı olarak nitelenmektedir. Bu irade beyanının ilki öneri ardından gelen ise kabul olacaktır¹⁷³. Bir sözleşmenin kurulabilmesi için, muhatabın kendisine yöneltilen öneriyi kabul etmesi ve bu kabul beyanının öneride bulunana ulaşması gerekmektedir¹⁷⁴.

Sözleşmenin kuruluş anının tespit edilmesinde önem arz eden husus, sözleşmenin hazırlar arasında mı yoksa hazır olmayanlar arasında mı yapıldığının belirlenmesidir¹⁷⁵. Eğer bir taraf, öneri beyanı belirli bir süre sonra öğrenebiliyorsa ve hemen öğrenme durumu yoksa, bu durumda hazır olmayanlar arasında yapılan bir sözleşmeden bahsedilir¹⁷⁶. Böyle bir halde, taraflar arasında kesintisiz ve anlık bir iletişim mümkün olmayıp; süreç soru-cevap şeklinde ilerlese bile zaman açısından kesintiye uğrayabilir¹⁷⁷.

Bazı iletişim vasıtalarıyla irade beyanı her ne kadar anında karşı tarafa ulaşsa da, karşı tarafın bu beyanı ne zaman öğreneceği yüz yüze veya telefondaki gibi eş zamanlı olmayabilir. Bu yollarla iletilen irade beyanının karşı tarafça öğrenildiğinden kesin olarak emin olmak mümkün değildir. Bu nedenle, faks, teleks, telgraf ve elektronik posta gibi

¹⁷¹ **Eren**, s. 227-228; **Oğuzman/Öz**, s. 26.

¹⁷² **Turan**, s. 335.

¹⁷³ **Eren**, s. 276; **Oğuzman/Öz**, s. 49.

¹⁷⁴ **Akıntürk/Ateş**, s. 29; **Eren**, s. 296; **Oğuzman/Öz**, s. 51.

¹⁷⁵ **Akkurt** Sinan Sami. “Elektronik Ortamda Hizmet Sunumu ve Buna İlişkin Sözleşmelerin Hukuki Özellikleri”. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 60(1), 2011, s. 31.

¹⁷⁶ **Turan**, s. 334.

¹⁷⁷ **Eren**, s. 296; **Oğuzman/Öz**, s. 64.

araçlar kullanılarak yapılan sözleşmeler, yapıları gereği “hazır olmayanlar arasında akdedilen” sözleşmeler niteliğindedir¹⁷⁸.

A. Öneri (İcap)

Sözleşmenin kurulabilmesi için, taraflardan birinin sözleşme ilişkisine girmek yönündeki iradesini karşı tarafa yönelterek, kabul edilmesi halinde hukuki sonuç doğuracak nitelikte bir beyanda bulunması gereklidir. Bu nitelikteki irade açıklamaları, hukuk doktrininde “öneri” ya da “icap” olarak adlandırılır ve belirli bir kişiye yöneltilmiş, açık ve bağlayıcı bir içerik taşımalıdır. Öneri, kabul ile birlikte sözleşmenin kurulmasına neden olan bir hukuki işlem niteliğindedir¹⁷⁹.

Elektronik ortamda yapılan sözleşmeler bakımından da sözleşmenin kurulmasında ilk adım, karşı tarafa yöneltilmiş bir öneri beyanıdır. Ancak, dijital iletişim araçlarının doğası gereği, önerinin iletilmesi, algılanması ve değerlendirilmesi süreçlerinde klasik sözleşme hukukuna kıyasla bazı teknik ve hukuki ayrışmalar meydana gelmektedir. Bu nedenle, elektronik sözleşmelerde öneri kavramının uygulanması, zamanlama, bağlayıcılık ve muhataba varma gibi unsurlar bakımından özgün değerlendirmelere ihtiyaç duymaktadır¹⁸⁰.

Elektronik ortamda yapılan öneriler; e-posta aracılığıyla gönderilen teklifler, çevrimiçi sözleşme formları, web sitelerinde sunulan içerikler ya da dijital platformlar üzerinden iletilen teklif metinleri şeklinde ortaya çıkabilir. Bu tür elektronik tekliflerin geçerliliği ve bağlayıcılığı, kullanılan iletişim aracına ve tarafların irade beyanlarının karşı tarafa ulaşma şekline bağlı olarak değerlendirilir¹⁸¹.

¹⁷⁸ **Kırca** Çiğdem, “İnternette Sözleşme Kurulması”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 4, 2000, s. 107.

¹⁷⁹ **Eren**, s. 276-287.

¹⁸⁰ **Bayram**, s. 348.

¹⁸¹ **Akkurt**, s. 39-41.

B. Kabul

Elektronik ortamda kurulan sözleşmelerde, taraflardan birinin kabul beyanını dijital iletişim araçlarıyla karşı tarafa iletilmesiyle sözleşme kurulmuş sayılır. Ancak bu kabulün hukuken geçerli olabilmesi için, ilgili mevzuatta belirtilen belirli şartların yerine getirilmesi gerekmektedir¹⁸².

Elektronik sözleşmelerde de diğer sözleşmelerde olduğu gibi tarafların irade beyanlarının karşılıklı ve uyumlu şekilde açıklanması gerekmektedir. Ancak kabul iradesinin hukuken geçerli sayılabilmesi için beyanın karşı tarafa ulaşması, teknik güvenliğin sağlanması ve taraflar arasında irade uyuşmasının açık şekilde olması aranacaktır¹⁸³.

Dijital ortamda gerçekleştirilen kabul işlemlerinin hukuk düzeni içinde geçerli bir sözleşme ilişkisi doğurabilmesi, hem şekli hem de maddi anlamda belirli koşulların varlığına bağlıdır. Bu koşullar, TBK, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu ve 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile ifade edilmektedir. Bu kapsamda,

Şekli koşullar şu şekilde ifade edilebilir;

İrade beyanının usule uygun iletilmesi: Kabul beyanının, ilgili dijital iletişim aracı (örneğin e-posta, çevrim içi form, dijital platform) vasıtasıyla karşı tarafa ulaşması gerekmektedir¹⁸⁴.

¹⁸² **Tuğrul** Erdoğan, Elektronik Sözleşmelerin Kurulması ve Geçerlilik Şartları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2022, s.27-54.

¹⁸³ **Küçükpehlivan** Olcay, Sözleşmelerin İnternet Aracılığıyla Kurulması ve Geçerliliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 108.

¹⁸⁴ **TBK** m. 4: “Telefon, bilgisayar gibi iletişim sağlayabilen araçlarla doğrudan iletişim sırasında yapılan öneri, hazır olanlar arasında yapılmış sayılır.”; **TBK** m. 7: “İsmarlanmamış bir şeyin gönderilmesi öneri sayılmaz. Bu şeyi alan kişi, onu geri göndermek veya saklamakla yükümlü değildir.”

Kimlik doğrulama ve güvenlik ile ilgili;

Elektronik sözleşmelerin geçerliliği bakımından, tarafların kimliklerinin açık ve tereddüde yer bırakmayacak şekilde tespit edilebilir olması, sözleşmenin tarafları arasında güven ilişkisinin tesisine ve hukuki işlemin geçerliliğine doğrudan etki etmektedir. Bu nedenle, dijital imza, elektronik sertifika ve benzeri teknik araçlarla kimlik doğrulamasının sağlanması, güvenli bir işlem altyapısının vazgeçilmez unsurlarından biridir¹⁸⁵.

Mevzuata uygunluk açısından;

Elektronik sözleşmelerin geçerlilik kazanabilmesi ve hukuk düzeni içerisinde bağlayıcılık arz edebilmesi için, başta 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu ile 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun olmak üzere, ilgili mevzuat hükümlerine uygun biçimde tesis edilmiş olmaları gerekmektedir¹⁸⁶.

Maddi Koşullar;

İrade uyuşması: Sözleşmenin kurulabilmesi için taraflar arasında karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının mevcut olması gerekir. Bu bağlamda, bir tarafın önerisi ile diğer tarafın kabul beyanı, içerik itibarıyla örtüşmeli ve irade uyuşması oluşturmalıdır¹⁸⁷.

Ehliyet: Sözleşmenin taraflarının, söz konusu hukuki işlemi yapabilecek ehliyete sahip olmaları gerekir¹⁸⁸.

Sözleşme konusunun hukuka ve ahlaka aykırı olmaması: Sözleşmenin geçerliliği açısından, konusu itibarıyla hukuka, ahlaka ve kamu düzenine aykırılık taşımaması;

¹⁸⁵ **Sarıçakalı** Turgay, Elektronik Ticaretin Hukuki Açısından Değerlendirilmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2004, s. 59.

¹⁸⁶ 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu, RG: 23.01.2004/25355; 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, RG: 05.11.2014/29166.

¹⁸⁷ **Kocayusufpaşaoğlu** vd., s. 151.

¹⁸⁸ **TBK** m. 9: “

mümkün, muayyen ve meşru bir edimi içermesi gerekmektedir. TBK m. 27 gereğince hukuka veya ahlaka aykırı bir borç doğuran sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür¹⁸⁹.

Gerçek irade: Gerçek irade beyanının varlığından söz edilebilmesi için, kabul beyanının hata, hile veya ikrah gibi irade sakatlayıcı unsurlardan arı olarak, kişinin serbest ve bilinçli iradesiyle açıklanmış olması gerekir. Zira irade beyanı, hukuken geçerli bir sözleşmenin kurulabilmesi için irade açıklamasının özgürlük içerisinde gerçekleştirilmesini zorunlu kılmaktadır¹⁹⁰.

C. Öneri ve Kabulün Geri Alınması

Elektronik sözleşmelerin kurulmasında tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları olan öneri ve kabul, TBK'nın genel hükümleri çerçevesinde değerlendirilmekte olup, bu beyanların geri alınması da aynı kanuni düzenlemelere tabidir. TBK m. 10 hükmüne göre, icap veya kabul beyanı, muhatabına ulaşmadan önce veya aynı anda geri alındığı takdirde, söz konusu beyan hukuki sonuç doğurmaz. Bu durum, özellikle elektronik ortamda yapılan sözleşmelerde, iletişimin hızı ve otomatik sistemlerin kullanımı nedeniyle ayrı bir önem taşımaktadır. Zira, elektronik iletişim araçlarıyla yapılan beyanların muhatabın hâkimiyet alanına girmesi anı, beyanın hüküm ve sonuç doğurması açısından belirleyici olmaktadır¹⁹¹.

TBK m. 9¹⁹² uyarınca, bir irade beyanı, karşı tarafa ulaşmadan önce ya da ulaşmasıyla aynı anda geri alınmışsa, hukuki sonuç doğurmaz. Bu düzenleme, irade açıklamasının hukuken bağlayıcılık kazanabilmesi için muhataba ulaşmasını esas alırken,

¹⁸⁹ **Kocayusufpaşaoğlu vd.**, s. 127.

¹⁹⁰ **Eren**, s. 350.

¹⁹¹ **Yücer Aktürk**, s. 4.

¹⁹² **TBK** m. 9: “*Ödül sözü veren, sonucun gerçekleşmesinden önce sözünden cayarsa veya sonucun gerçekleşmesini engellerse, dürüstlük kurallarına uygun olarak yapılan giderleri ödemekle yükümlüdür. Ancak, bir ya da birden çok kişiye ödenecek giderlerin toplamı, ödülün değerini aşamaz.*”

beyanın geri alınabilmesine de belirli bir takdir alanı tanımaktadır. Elektronik sözleşmeler bakımından da aynı ilke geçerlidir. Nitekim e-posta, çevrimiçi form sistemleri veya dijital platformlardaki anlık iletişim araçları aracılığıyla yapılan öneri ya da kabul beyanlarının, muhataba ulaşmasından önce veya en geç aynı anda geri alınması mümkündür. Bu kapsamda, dijital iletişimdeki teknik hız ve zaman damgası gibi unsurlar, geri alma işleminin geçerliliğini belirlemede önemli rol oynar. Uygulamada, geri alma beyanının e-posta sunucusuna gönderim saati ile kabul beyanının ulaşma saati arasındaki zaman farkı dikkate alınarak değerlendirme yapılmaktadır¹⁹³.

Elektronik ortamda gerçekleştirilen sözleşme süreçlerinde, öneri veya kabul beyanının geri alınabilmesi, bu geri alma iradesinin muhataba, asıl beyanın ulaşmasından önce veya en geç onunla aynı anda ulaşmasına bağlıdır. Bu bağlamda, örneğin kabul beyanının bir e-posta aracılığıyla gönderilmesini takiben, ikinci bir e-posta ile yapılan geri alma bildirimının hukuki sonuç doğurabilmesi için, bu bildirim muhatabın elektronik sistemine daha erken bir zamanda ulaşmış olması gerekir. Zira “ulaşma” kavramı, Borçlar Hukuku’nda elektronik beyanların alıcının hâkimiyet alanına girmesi, yani teknik olarak onun sistemine intikal etmesi anı olarak değerlendirilmektedir. Bu ilke, TBK m. 9 ile düzenlenen irade beyanlarının hüküm doğurma anına ilişkin genel kuralın elektronik iletişimdeki yansımasıdır¹⁹⁴.

Elektronik sözleşmelerin çoğunlukla önceden hazırlıksız taraflar arasında kurulduğu dikkate alındığında, irade beyanının geri alınmasına ilişkin bildirim zamanlaması, teknik olarak izlenebilir olmalı ve tercihen sistem kayıtlarıyla doğrulanabilir nitelikte olmalıdır. Özellikle otomatik işlem süreçlerinin yaygın olduğu e-

¹⁹³ **Kuru Baki/Arslan Ramazan/Yılmaz Ejder**, Medeni Usul Hukuku, 6100 sayılı HMK’na Göre Yeniden Yazılmış 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 159.

¹⁹⁴ **Özdemir Kocasakal**, s. 78; **Reisoğlu Safa**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul, 2000, s. 54; **Sağlam**, s. 140.

ticaret platformlarında, geri alma imkânı büyük ölçüde kullanılan yazılım altyapısının ve sözleşme sisteminin tasarımına bağlıdır¹⁹⁵.

Sonuç olarak, elektronik sözleşmelerde irade beyanlarının geri alınması, beyanın muhatabın hâkimiyet alanına girmesinden önce gerçekleştirilmelidir. Aksi takdirde, beyan hukuki sonuç doğurur ve geri alınması mümkün olmaz. Bu nedenle, elektronik ortamda yapılan sözleşmelerde, beyanların gönderilme ve ulaşma zamanlarının doğru bir şekilde tespit edilmesi büyük önem taşımaktadır¹⁹⁶.

D. Sözleşmenin Kurulduğu ve Hükümlerini Doğurduğu Anın Tespiti

1. İrade Beyanının Gönderilme Anı

Elektronik sözleşmelerin kurulmasında en temel meselelerden biri, tarafların irade beyanlarının hangi anda hukuki sonuç doğurduğunun tespiti. Elektronik sözleşmelerde irade beyanının gönderilme anı, karşı tarafın teknik olarak erişebileceği sistemine ulaştığı an olarak kabul edilmelidir. Bu görüş, TBK m. 4 ile düzenlenen ulaşma teorisiyle uyumludur. Nitekim Yargıtay kararları da elektronik ortamdaki irade beyanlarının muhatabın iletişim sistemine ulaşmasıyla birlikte hukuki sonuç doğuracağını kabul etmektedir¹⁹⁷.

¹⁹⁵ Şahin, s. 367-368.

¹⁹⁶ Elektronik Sözleşmeler ve Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk, <https://www.hukukvebilisimdergisi.com/elektronik-sozlesmeler-ve-elektronik-sozlesmelere-uygulanacak-hukuk/>, E.T: 15.02.2025.

¹⁹⁷ Y.6.HD. 09.06.2016 T. 2015/9617 E., 2016/4542 K.: “Taraflar arasındaki iletişim, telefon, elektronik posta ve faks vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Elektronik posta iletişiminin işleyişinde taraflar arasında doğrudan doğruya bir iletişim bulunmadığından elektronik posta ile yapılan irade beyanı hazır olmayanlar arasında yapılmış bir irade beyanıdır. Elektronik posta vasıtasıyla iletişimde yazılı metnin muhatabın elektronik posta adresine gönderilip muhatabın elektronik posta kutusuna kaydedilmekle öneri (irade beyanı) muhatabın hakimiyet alanına girmiş sayılır. Öneriyi kabul beyanı elektronik posta veya onun hızına eş değer bir iletişim yolu ile telefon, faks veya teleks

2. İrade Beyanının Muhataba Varma Anı

Bir irade beyanının hüküm ve sonuç doğurabilmesi için muhataba ulaşması, yani onun hukuki hâkimiyet alanına girmesi gerekmektedir. Bu durum, özellikle hazır olmayanlar arasında ve elektronik iletişim araçları vasıtasıyla kurulan sözleşmeler bakımından önem arz etmektedir¹⁹⁸.

Elektronik sözleşmelerde irade beyanının ulaşma anının tespiti, aynı zamanda beyanın geri alınabilirliği, hüküm doğurma zamanı, sözleşmenin kurulma anı gibi birçok temel hukuki mesele açısından belirleyici öneme sahiptir. Bu nedenle, dijital iletişimde kullanılan araçların teknik altyapısı, zaman damgası, teslim raporları gibi unsurlar, irade beyanının ulaştığının ispatında önemli rol oynamaktadır. Sonuç olarak, elektronik sözleşmelerde irade beyanı, muhatabın elektronik sistemine ulaşmakla ona varmış sayılır ve bu andan itibaren hukuki sonuç doğurur¹⁹⁹.

E. Geçerlilik Şartları

Elektronik sözleşmelerin geçerliliği, esas itibarıyla sözleşme hukukunun genel ilkelerine dayanmakta olup, dijital iletişim araçlarının kullanımı bu ilkeleri ortadan kaldırmamaktadır²⁰⁰. Sözleşme serbestisi ilkesi çerçevesinde tarafların özgür iradeleriyle, belirli ve hukuka uygun bir konuda, gerekli şekil şartlarını sağlayarak oluşturdukları elektronik sözleşmeler, hukuken geçerlidir ve tarafları bağlayıcı nitelik taşımaktadır. Bu

yolu ile de yapılabilir. Öte yandan bu iletişim yolları ile kurulan kira sözleşmesinde kabul ve sözleşmenin kurulduğu anın kullanılan iletişim yollarının özelliğine göre Borçlar Kanun'unun konuyu düzenleyen ilgili maddeleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir. Bu bağlamda davacı ve davalı şirketlerin e-posta adresleri, faks numaraları ve bu yerlere gönderilen postalar ve diğer yazışmalar üzerinde inceleme yapılarak sonucuna göre bir karar vermek gerekirken, yazılı şeklide karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.”

¹⁹⁸ **Eren**, s. 276; **Oğuzman/Öz**, s. 73.

¹⁹⁹ **İnal**, s. 117.

²⁰⁰ **Falcıoğlu**, s. 61.

kapsamda, elektronik sözleşmelerin geçerliliği için aranan başlıca koşulları aşağıda ifade edilecektir.

1. Ehil Olunması

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 16²⁰¹ uyarınca, ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin izni olmadan kendi kazançlarıyla edindikleri mallarla ilgili işlemleri yapabilirler. Elektronik ortamda sözleşme kurarken tarafların kimliklerinin doğrulanamaması, ayırt etme gücünün varlığını ispat açısından bir belirsizlik yaratabilir.

Bu nedenle elektronik sözleşmelerin geçerliliği açısından tarafların kimliğinin doğru tespit edilmesi büyük önem arz etmektedir²⁰². Özellikle yaş doğrulama, ehliyet kontrolü ve temsil yetkisine ilişkin verilerin sistemsal olarak kontrol edilememesi, sözleşmenin geçersiz sayılmasına ya da daha sonra feshedilmesine yol açabilir.

2. Şekle Uyulması

TBK m. 12'ye göre, sözleşmeler kural olarak herhangi bir şekil şartına tabi olmaksızın kurulabilir. Bununla birlikte, bazı sözleşme türleri açısından kanun koyucu özel şekil şartları öngörmüştür.

TBK m. 14 ise yazılı şeklin nasıl gerçekleşeceğini düzenlemektedir. Bu bağlamda, elektronik sözleşmeler açısından söz konusu hükümler özel bir önem taşımaktadır. 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca, güvenli elektronik imzanın, el ile atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurduğu kabul edilmektedir. Bu düzenleme, yazılı şekil şartına tabi tutulan sözleşmelerin, güvenli elektronik imza kullanılarak

²⁰¹ **TMK** m. 16: “*Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar haksız fiillerinden sorumludurlar.*”

²⁰² **Şenocak** Zarife, “Dijital İmza ve Dijital İmzanın Borçlar Kanunu Hükümleri Açısından Ele Alınması”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2001, Cilt: 50(2), s. 134.

elektronik ortamda geçerli bir biçimde kurulabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, yazılı şekle tabi bir sözleşmenin elektronik ortamda geçerli sayılabilmesi için, güvenli elektronik imza ile imzalanmış olması gerekmektedir.

5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na göre elektronik imza; başka bir elektronik veriye eklenen ya da onunla mantıksal bağlantı kuran ve kimlik doğrulama amacı taşıyan elektronik veri olarak tanımlanır.

Ancak bu tanım kapsamındaki her elektronik imza, hukuken geçerli sayılmaz. Hukuki geçerlilik yalnızca güvenli elektronik imza niteliğine sahip imzalar bakımından söz konusudur. Güvenli elektronik imzanın elle atılmış imza ile aynı hukuki sonucu doğurabilmesi için bazı koşulları sağlaması gerekir²⁰³. Bu koşullar arasında, imzanın yalnızca sahibine özgü olması, sadece imza sahibinin kontrolünde bulunan güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile üretilmiş bulunması, imzalanan verinin sonradan değiştirilemediğinin tespit edilebilmesi ve imza sahibinin kimliğinin doğrulanabilmesi yer alır.

Bu çerçevede, elektronik ortamda geçerli bir sözleşmenin kurulabilmesi, özellikle şekil şartına tabi sözleşmeler açısından, tarafların güvenli elektronik imza kullanmalarını zorunlu kılmaktadır.

3. İrade Sakatlığı Bulunmaması

Tarafların irade beyanlarının sakatlanmamış olması, yani hukuken geçerli bir irade ile sözleşmeye taraf olunması, sözleşmenin bağlayıcılığı ve taraflar arasındaki güven ilişkisi bakımından önemlidir²⁰⁴.

TBK 30 ila 39. maddeleri arasında düzenlenen irade sakatlığı halleri olan hata, hile ve tehdit, elektronik sözleşmeler bakımından da geçerli olacaktır. Bu bağlamda,

²⁰³ **Kurşat Zekeriya**, Yazılı Şekil Şartının Unsuru Olan İmzanın Elektronik Ekranaya Atılmasını Etkisi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 75(1), s. 418-420.

²⁰⁴ **Tekinay vd.**, s. 77.

elektronik ortamda yapılan sözleşmelerde de taraf iradesinin bu tür bozulma halleriyle sakatlanmamış olması gerekir.

4. Aşırı Yararlanma Hali Bulunmaması

Sözleşmenin geçerliliği için yalnızca taraf iradelerinin mevcut olması yeterli olmayıp, aynı zamanda bu iradelerin dürüstlük kuralına ve hakkaniyete uygun biçimde oluşmuş olması da gereklidir. Taraflar arasında bariz bir eşitsizlik veya zayıf durumun kötüye kullanılması durumunda söz konusu olan aşırı yararlanma (gabin)²⁰⁵, TBK m. 28 kapsamında düzenlenmiş olup, elektronik sözleşmeler açısından da geçerliliği etkileyen önemli bir unsurdur.

5. Hukuka ve Ahlaka Aykırı ya da İmkansız Olmaması

Elektronik sözleşmelerin geçerliliği, yalnızca şekli unsurlarla değil, sözleşmenin konusunun hukuken meşru, ahlaken kabul edilebilir ve objektif olarak mümkün olması şartına da bağlıdır. Hukuka ve ahlaka aykırı ya da başlangıçtan itibaren imkânsız olan edimler üzerine kurulan sözleşmeler, elektronik ortamda gerçekleştirilmiş olsa dahi geçerli değildir. Bu bağlamda, dijital sözleşme sistemlerinin içerik denetimi, algoritma tasarımı ve kullanıcı bilgilendirmesi gibi unsurlar, geçerlilik denetimi bakımından büyük önem arz etmektedir.

VII. Elektronik Sözleşme ile Avukatlık Sözleşmesi Arasındaki İlişki

Avukat ile müvekkil arasında düzenlenen avukatlık sözleşmesi, hukuki yardım ve temsil yetkilerini içeren özel bir sözleşme türü olarak karşımıza çıkmaktadır²⁰⁶. Sözleşmelerin kuruluş şartları itibariyle belirli bir şekil şartı olmamakla beraber ispat

²⁰⁵ **Aslan** Çiğdem Mine, Gabinin Unsurları ve Hukuki Sonuçları, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006, s.67.

²⁰⁶ **Güner**, Avukatlık Sözleşmesi, s. 67.

aracı olması açısından genel olarak yazılı şekilde yapılan²⁰⁷ avukatlık sözleşmesi, teknolojik yeniliklerin ve gelişmelerin hızla meydana geldiği günümüzde elektronik ortamda kurulabilmesine imkan sunmaktadır²⁰⁸.

VIII. Avukatlık Mesleğinde Dijitalleşme ve Elektronik Sözleşme Kullanımı

COVID-19 salgını sonrasında birçok alanda olduğu gibi hukuk alanında da çalışmalar neredeyse durma noktasına gelmişti. Bu duruma çözüm getirmek için E-Duruşma ve Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile katılım sağlanarak adalete erişim konusunda imkanlar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bugün pandemi salgını etkisini yitirirken, pandemi nedeniyle ortaya çıkan bu uygulamalar devam etmekte ve daha da yaygınlaşmaya başlamış durumdadır²⁰⁹.

Hukuki süreçlerin de daha hızlı, etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesinde dijital dönüşüm domino taşı gibi etki oluşturmuştur²¹⁰. Bu gelişmeler ile, dilekçe yazımından dava açılmasına, hukuki danışmanlıktan sözleşme hazırlanmasına ve daha birçok hususta teknoloji alanındaki değişimlerden yararlanılmakta ve gün geçtikçe daha da katkıda bulunmaktadır. Bu dijital dönüşümün en önemli bileşenlerinden biri de elektronik

²⁰⁷ **Taşpınar Ayvaz** Sema, Türk Borçlar Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun İmza Atamayanlarla İlgili Yeni Düzenlemesine Eleştirel Bir Bakış, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61 (1), s. 327.

²⁰⁸ **Şahin**, s. 342.

²⁰⁹ **Arslan** Aziz Serkan, Ses ve Görüntü Nakli Yolu İle Duruşma ve Uygulamasının Değerlendirilmesi, 2023, Adalet Dergisi(71), 739; **Araalan** Cemal, Yargıda E-Duruşma, <https://www.hukukvebilisimdergisi.com/yargida-e-durusma-donemi/>; **Ulusan** Banu, Medeni Yargılama Hukukunda Tanığın E-Duruşma ile Dinlenilmesi ve Kişisel Verilerin Korunması: Alman Hukukuyla Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2022, Cilt: 35(163), s. 156.

²¹⁰ **Uşaklıoğlu** Ahmet Yavuz, Dijital Hukuk, Şeçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 25.

sözleşmelerin yaygınlaşmasıdır²¹¹. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, avukatlık mesleğinde birçok süreç dijitalleşmiştir²¹².

IX. Avukatlık Sözleşmesinin Elektronik Ortamda Yapılması

Elektronik sözleşmeler, tarafların fiziken bir araya gelmeksizin dijital ortamda sözleşme yapmasına olanak tanıyan bir hukuki düzenleme olarak önem kazanmaktadır²¹³. Dijitalleşme süreci, yalnızca sosyal ve ekonomik yaşamı değil, aynı zamanda hukuk alanındaki işlemleri de köklü bir şekilde dönüştürmüştür. Teknolojik gelişmeler, özellikle sözleşme ilişkileri olmak üzere birçok hukuki enstitünün elektronik ortama taşınmasını mümkün kılmaktadır. Bu dönüşümün bir sonucu olarak, avukat ile müvekkil arasında gerçekleştirilen vekâlet sözleşmesinin fiziki ortamda imzalanmasının ötesinde, elektronik yollarla da kurulması söz konusu olmuştur. Gelişen teknoloji ve dijital dönüşüm, hukuki süreçleri de kapsayarak avukatlık sözleşmesi gibi geleneksel sözleşme türlerinin elektronik ortamda kurulmasını mümkün kılmıştır²¹⁴.

Günümüzde, bir sözleşmenin elektronik ortamda yapılabileceği, yani tarafların irade beyanlarını internet gibi elektronik araçlar aracılığıyla iletebileceği konusunda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Öyle ki, kanunda açık bir yasaklama olmadığı

²¹¹ <https://blog.arksigner.com/elektronik-imza-altyapisi/avukatlar-icin-e-imza>

²¹² **Geçgin Ercan/Karadal** Eylül Sinem, Avukatların Hukuk Teknolojilerini Kullanma Deneyimleri Üzerine Bir Saha Araştırması: Aksaray Barosu Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2023, Sayı: 45, s. 47.

²¹³ **Falcıoğlu Mete Özgür**, Elektronik Sözleşmelerde Kullanılan Genel İşlem Şartlarının Haksız Rekabet Bakımından Değerlendirilmesi, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2021, Cilt: 7(14), s. 13-14.

²¹⁴ **Bilgin Hikmet**, Hukuk Alanındaki Hizmetlerde Kullanılan Teknolojik Olanaklar (Legaltech) ve Avukatlık Mesleğine Olası Etkileri, 2024, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 73(2), s. 1047.

veya sözleşmenin niteliği buna engel teşkil etmediği sürece, hemen her tür sözleşmenin elektronik ortamda ve internet üzerinden yapılabileceği genel kabul görmektedir²¹⁵.

A. Elektronik Ortamda Hukuki İşlemler ve Avukatlık Sözleşmeleri

Avukatlık sözleşmesi, vekâlet sözleşmesi niteliği taşımakla birlikte, niteliği gereği iş görme borcu doğuran, karşılıklı irade beyanına dayanan bir özel hukuk sözleşmesidir²¹⁶. Av. K. ve TBK’da bu sözleşmeye ilişkin genel hükümler yer almaktadır. Taraflar arasında kurulan bu sözleşme, hukuki yardım hizmetinin kapsamını ve ücretlendirme esaslarını belirler²¹⁷.

Teknolojik gelişmelerin ivme kazanmasıyla birlikte hukuk uygulamaları da dijital dönüşüm sürecinden etkilenmiş, özellikle elektronik ortamda gerçekleştirilen işlemler sözleşme hukukunda yeni tartışmalara sebep olacaktır. Bu çerçevede, avukatlık sözleşmelerinin elektronik ortamda düzenlenerek gerçekleşmesi ve bu sözleşmelerin hukuki geçerliliği, hem mesleki etik ilkeleri hem de genel sözleşme hukuku kuralları bakımından incelenmesi gereken önemli bir mesele haline gelmiştir.

B. Elektronik Ortamda Yapılan Sözleşmelerin Geçerliliği

Faks, elektronik posta ve internet gibi elektronik iletişim araçlarıyla ya da ses ve görüntü kayıt cihazlarıyla elde edilen verilerin delil olarak değerlendirilmesi, özel düzenleme gerektiren durumlar çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu tür belgeler, ispatın takdiri delillerle mümkün olduğu uyuşmazlıklarda, hâkimin takdirine bağlı olarak delil niteliği kazanabilir. Ancak elektronik belgeler, hukuki anlamda senet vasfı

²¹⁵ **İnal**, s. 94.

²¹⁶ **Günergök**, s. 36.

²¹⁷ **Aksu Raziye**, Avukatlık Sözleşmesinin Unsurları ve Hukuki Niteliği, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2016, 27, s. 861.

taşımadığından, mevcut HMK kapsamında açıkça düzenlenmiş deliller arasında yer almamakta; bu nedenle, düzenlenmemiş delil türleri içinde değerlendirilmektedir²¹⁸.

Elektronik ortamda gerçekleştirilen işlemler, TBK, HMK ve Elektronik İmza Kanunu hükümleri çerçevesinde hukuken geçerli sayılmaktadır. Özellikle güvenli elektronik imza ile yapılan işlemler, Elektronik İmza Kanunu m. 5 uyarınca, ıslak imza ile yapılan işlemlerle aynı hukuki geçerliliğe ve sonuçlara sahiptir²¹⁹.

Elektronik ortamda kurulan sözleşmelerin geçerliliği, geleneksel yöntemlere kıyasla farklı bir hukuki değerlendirme gerektirirken, özellikle güvenli elektronik imza kullanımı, bu sözleşmelerin geçerliliği açısından kritik bir rol oynamaktadır. Elektronik imzanın güvenliği, hukuki anlamda bir sözleşmenin geçerli olup olmadığını belirleyecek en önemli unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır²²⁰.

Elektronik ortamda gerçekleştirilen bir işlemin hukuken geçerlilik kazanabilmesi için, işlemi yapan kişinin kimliğinin doğrulanabilir olması ve irade beyanının açık bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir²²¹. Bu bağlamda, güvenli elektronik imza, kimlik doğrulama ve irade açıklığının sağlanması açısından temel bir işlev görmektedir. Güvenli elektronik imza ile oluşturulan belgeler, yargılama süreçlerinde delil niteliği taşımakta olup, hukuki anlamda geçerli belge olarak kabul edilmektedir.

X. Elektronik Sözleşmelerin Avukatlık Mesleğine Etkisi

Elektronik ortamda yapılan işlemlerin geçerliliği, öncelikle 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu ile güvence altına alınmıştır. Bu Kanun'un 5. maddesi uyarınca, güvenli

²¹⁸ **Pekcanitez** vd., s. 766.

²¹⁹ **Şimşek** Merve Melis/**Özcan** Tuğba/**Ergun** Tamer/**Çelik** Vural, Elektronik İmza Seviyeleri, Bilgi Yönetimi, 2(2), s. 137; **Özgül** Mehmet Emin, Güvenli Elektronik İmza Sahibinin Hakları ve Yükümlülükleri, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2021, Cilt: 12(2), s. 541.

²²⁰ **Şenocak**, s. 98-99.

²²¹ **Tuğrul**, s. 39.

elektronik imza ile imzalanan belgeler, ıslak imzalı belgelerle aynı hukuki sonucu doğurur. Ayrıca, TBK'nın genel hükümleri uyarınca, sözleşmelerin geçerliliği için belirli bir şekil öngörülmemişse, elektronik yollarla yapılan sözleşmeler de geçerli kabul edilmektedir. Elektronik ortamda sözleşmenin kurulabilmesi için;

- Tarafların kimliğinin doğrulanabilir olması,
- İrade beyanlarının açık şekilde ortaya konulması,
- Kullanılan elektronik imzanın güvenli olması, gerekmektedir.

A. Avukat ve İşveren (Müvekkil) Arasındaki Gizlilik ve Güvenlik Hususları

Av. K. m. 36 gereği, avukatlar müvekkilleriyle ilgili edindikleri her türlü bilgi ve belgeyi gizli tutmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük yalnızca meslek hayatı boyunca değil, meslekten ayrıldıktan sonra da devam eder. Elektronik ortamda bu bilgilerin işlenmesi, saklanması veya paylaşılması sırasında meslek sırrı niteliğindeki bilgilerin güvenliği hayati önem taşır.

5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu uyarınca, güvenli elektronik imza ıslak imza ile aynı hukuki sonucu doğurur. Ancak sahte imzalar, kimlik hırsızlığı ve veri sızıntıları gibi riskler hala mevcuttur. Avukatın bu imza işlemlerini güvenli ve doğrulanabilir biçimde gerçekleştirmesi gerekir.

Avukat ile müvekkil arasındaki ilişkinin temeli olan güvenin, dijital ortama taşınması sürecinde teknolojik önlemler, etik ilkeler ve hukuki düzenlemeler bir bütün olarak ele alınmalıdır. Gelecekte, dijital hukuk uygulamaları daha da gelişeceğinden, avukatların bu alanda yetkinleşmesi ve sürekli güncel kalması kaçınılmaz bir gereklilik olacaktır.

B. Elektronik Ortamda Yetkilendirme

Vekâlet ile yetki birbirinden tamamen ayrılmalıdır. Vekâlet, vekil ile müvekkil arasındaki iç ilişkiye dayanırken; yetki, üçüncü kişilerle kurulan dış ilişkiyi ifade eder. Vekâlet bir sözleşme iken, yetki tek taraflı bir hukuki işlemdir. Bir kişinin vekil sıfatını

taşıması, yetki sahibi olmasa da mümkündür. Aynı şekilde, bir kişinin yetkili olması, vekâlet sözleşmesine dayanmaksızın da olabilir²²².

Vekâlet sözleşmesi, bir kişinin (müvekkil) belirli işleri görmek üzere bir başkasını (avukat) yetkilendirmesiyle kurulan hukuki ilişkidir. Avukatın resmi işlemlerde müvekkili temsil edebilmesi için noter onaylı vekâletnameye sahip olması şarttır.

Elektronik yollarla da bu yetkilendirme yapılabilmesi halinde, elektronik ortamda yetkilendirme, müvekkilin avukata temsil yetkisini dijital yollarla vermesi olarak açıklanabilir.

C. Mesleki Sorumluluk Açısından Değerlendirme

Avukatlık sözleşmelerinin elektronik ortamda yapılması, tarafların karşılıklı olarak güvenli elektronik imza kullanması koşuluyla mümkün olabilecektir. Bu durumda sözleşme, fiziki bir imza olmaksızın kurulabilir ve geçerlidir.

Ancak bu noktada meslek etiği kurallarının da gözetilmesi gerekir. Türkiye Barolar Birliği'nin Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi ve ilgili düzenlemeleri, sözleşmenin yazılı şekilde yapılmasını öngörmekte olup, elektronik ortamda yapılacak sözleşmenin bu gerekliliği karşılayıp karşılamadığı dikkatle değerlendirilmeli, mümkünse elektronik imzalı sözleşmeye ilişkin kayıtlar dijital olarak saklanmasına ihtiyaç duyulacaktır.

Avukatın yetkiyi dijital ortamda suiistimal etmemesi, müvekkilin açık rızasını net olarak alabilmesi, etik kurallar açısından büyük önem arz etmektedir. Elektronik ortamda işlenen müvekkil verilerinin sızdırılması durumunda, avukat hem hukuki hem de mesleki yaptırımlarla karşı karşıya kalabilir:

- KVKK kapsamında idari para cezaları,
- Av. K.'ya göre baro disiplin soruşturması,
- Müvekkil nezdinde tazminat davası açılabilir.

²²² **Koschaker** Paul/**Ayiter** Kudret, "Modern Özel Hukuka Giriş Olarak Roma özel hukukunun ana hatları." Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1977, s. 244.

Bu nedenle, avukatın tüm iş süreçlerini bilgi güvenliği ve veri gizliliği²²³ prensipleri çerçevesinde yürütmesi, risk yönetimi planlarına sahip olması gerekmektedir²²⁴.

XI. Avukatlık Ücret Sözleşmelerinin Elektronik Ortamda Düzenlenebilirliği

Avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda düzenlenebilirliği, öncelikle bu sözleşmelerin tabi olduğu şekil şartları açısından değerlendirilmelidir. Av. K. m. 163, avukatlık sözleşmesinin serbestçe düzenlenebileceği belirtilmiştir²²⁵. Bu hüküm, avukatlık ücret sözleşmesinin geçerliliği için herhangi bir şekil şartı öngörmemekte olup, avukatlık ücret sözleşmesi, kural olarak, şekil serbestisi ilkesine tabidir.

TBK m. 12'ye göre, "Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir. Bu hüküm, sözleşmelerin geçerliliği için kural olarak şekil serbestisi ilkesinin benimsendiğini göstermektedir. Avukatlık ücret sözleşmesi için de, Av. K. veya diğer kanunlarda özel bir şekil şartı öngörülmediğinden, şekil serbestisi ilkesi geçerlidir.

Şekil serbestisi ilkesi, sözleşmenin taraflarına, sözleşmeyi diledikleri şekilde yapma imkanı tanımaktadır. Bu ilke uyarınca, avukatlık ücret sözleşmesi, sözlü olarak, yazılı olarak veya elektronik ortamda yapılabilir²²⁶. Dolayısıyla, şekil şartı açısından,

²²³ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 479.

²²⁴ **Carol Basri/Irving Kagan**, Corporate Legal Departments, C. I, B. 3, New York 2011; **Kaya Bora**, Günümüzün Büyük Kuruluşlarında Hukuk Müşavirliğinin Yapılanması ve İşlevi, Ankara Barosu Dergisi, 2012, 2, s. 227.

²²⁵ **Av. K. m. 163/I**: "*Avukatlık sözleşmesi serbestçe düzenlenir. Avukatlık sözleşmesinin belli bir hukukî yardımı ve meblâğı yahut değeri kapsamaması gerekir. Yazılı olmayan anlaşmalar, genel hükümlere göre ispatlanır. Yasaya aykırı olmayan şarta bağlı sözleşmeler geçerlidir.*"

²²⁶ **Sağlam**, s. 175.

avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda düzenlenmesine engel bir durum bulunmamaktadır.

Ancak, avukatlık ücret sözleşmesinin elektronik ortamda düzenlenmesi halinde, bu sözleşmenin ispat edilebilirliği önem kazanmaktadır. Av. K. m. 163 birinci fıkrası ile ifade edilen anlaşma yazılı olmaması halinde, ispat aracı olarak genel hükümlere başvurulur. Bu hüküm, yazılı olmayan avukatlık ücret sözleşmelerinin, genel hükümlere göre ispatlanacağını belirtmektedir.

Elektronik ortamda düzenlenen avukatlık ücret sözleşmelerinin ispat edilebilirliği, bu sözleşmelerin elektronik imza ile imzalanıp imzalanmadığına göre değişmektedir. Elektronik İmza Kanunu'nun 5. maddesine göre, "*Güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurur.*" Buna göre, güvenli elektronik imza ile imzalanan elektronik belgelerin, ıslak imza ile imzalanan fiziksel belgelerle aynı hukuki değere sahip olduğunu belirtmektedir.

TBK'nın 14. maddesinin ikinci fıkrasına göre, "*Kanunda aksi öngörülmedikçe, imzalı bir mektup, asılları borç altına girenlerce imzalanmış telgraf, teyit edilmiş olmaları kaydıyla faks veya buna benzer iletişim araçları ya da güvenli elektronik imza ile gönderilip saklanabilen metinler de yazılı şekil yerine geçer.*" Böylece, güvenli elektronik imza ile imzalanan elektronik belgelerin, yazılı şekil şartını yerine getirdiğini göstermektedir.

HMK m. 205'e göre, "*Güvenli elektronik imza ile oluşturulan veriler senet hükmündedir.*" Bu hüküm, güvenli elektronik imza ile oluşturulan verilerin, ispat hukuku açısından, senet hükmünde olduğunu belirtmektedir.

Bu hükümler birlikte değerlendirildiğinde, güvenli elektronik imza ile imzalanan elektronik avukatlık ücret sözleşmelerinin, yazılı şekil şartını yerine getirdiği ve ispat

hukuku açısından senet hükmünde olduğu sonucuna varılmaktadır²²⁷. Dolayısıyla, avukatlık ücret sözleşmelerinin, güvenli elektronik imza ile elektronik ortamda düzenlenmesi mümkündür.

Güvenli elektronik imza dışındaki elektronik imza türleri ile imzalanan elektronik avukatlık ücret sözleşmelerinin hukuki durumu ise farklıdır. Bu tür elektronik imzalar, güvenli elektronik imzanın hukuki sonuçlarını doğurmaz ve yazılı şekil şartını yerine getirmez²²⁸. Ancak, bu durum, avukatlık ücret sözleşmesinin geçerliliğini etkilemez, çünkü avukatlık ücret sözleşmesi için yazılı şekil şartı öngörülmemiştir. Güvenli elektronik imza dışındaki elektronik imza türleri ile imzalanan elektronik avukatlık ücret sözleşmeleri, ispat hukuku açısından, takdiri delil niteliğindedir²²⁹.

XII. Uygulamada Karşılaşılabilecek Sorunlar ve Çözümüne Yönelik Öneriler

A. Elektronik Sözleşmenin İspatı

Avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda düzenlenebilir olması, ispat hukuku açısından da değerlendirilmelidir. İspat hukuku, hukuki uyuşmazlıkların çözümünde, tarafların iddialarını ispat etmek için kullanabilecekleri delilleri ve bu delillerin değerlendirilme şeklini düzenleyen hukuk dalıdır²³⁰.

HMK m. 200²³¹ uyarınca, Bir hakkın doğmasına, sona ermesine, devrine, değiştirilmesine, yenilenmesine, ertelenmesine, ikrarına veya ifasına ilişkin olarak

²²⁷ **Sağlam**, s. 180.

²²⁸ **Falcıoğlu**, s. 155.

²²⁹ **Sağlam**, s. 185.

²³⁰ **Pekcanıtez vd.**, s. 635.

²³¹ **HMK** m. 200/1: "Bir hakkın doğumu, düşürülmesi, devri, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı ve itfası amacıyla yapılan hukuki işlemlerin, yapıldıkları zamanki miktar veya değerleri ikibinbeşyüz Türk Lirasını geçtiği takdirde senetle ispat olunması

yapılan hukuki işlemler, yapıldıkları tarihteki miktar veya değerleri ikibinbeşyüz Türk Lirasını aştığı takdirde, senetle ispat edilmek zorundadır. Bu işlemlere ilişkin miktar veya değer, ödeme, ibra ya da başka bir sebeple sonradan ikibinbeşyüz Türk Lirasının altına düşse dahi, bu durum ispat yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz; senetsiz ispat yoluna gidilemez. Bu hüküm, belirli bir miktar veya değeri aşan hukuki işlemlerin, senetle ispat edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Avukatlık ücret sözleşmesi, genellikle, belirli bir miktar veya değeri aşan hukuki işlemlerdendir. Dolayısıyla, avukatlık ücret sözleşmesinin, kural olarak, senetle ispat edilmesi gerekmektedir²³². Ancak, HMK m. 203²³³, senetle ispat zorunluluğunun istisnaları düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, senetle ispat zorunluluğunun istisnaları olarak tanık dinlenmesine izin verilen durumlar şunlardır: yakın akrabalar arası işlemler, senede bağlanması teamül olmayan işler, senet almanın imkansız veya aşırı güç olduğu mücbir sebepler (yangın, deprem vb.), irade bozukluğu ve aşırı yararlanma iddiaları,

gerekir. Bu hukuki işlemlerin miktar veya değeri ödeme veya borçtan kurtarma gibi bir nedenle ikibinbeşyüz Türk Lirasından aşağı düşse bile senetsiz ispat olunamaz."

²³² **Sungurtekin Özkan**, s. 225.

²³³ **HMK** m. 203: "*Aşağıdaki hâllerde tanık dinlenebilir:*

- a) *Altsoy ve üstsoy, kardeşler, eşler, kayınbaba, kaynana ile gelin ve damat arasındaki işlemler.*
- b) *İşin niteliğine ve tarafların durumlarına göre, senede bağlanmaması teamül olarak yerleşmiş bulunan hukuki işlemler.*
- c) *Yangın, deniz kazası, deprem gibi senet alınmasında imkânsızlık veya olağanüstü güçlük bulunan hâllerde yapılan işlemler.*
- ç) *Hukuki işlemlerde irade bozukluğu ile aşırı yararlanma iddiaları.*
- d) *Hukuki işlemlere ve senetlere karşı üçüncü kişilerin muvazaa iddiaları.*
- e) *Bir senedin sahibi elinde beklenmeyen bir olay veya zorlayıcı bir nedenle yahut usulüne göre teslim edilen bir memur elinde veya noterlikte herhangi bir şekilde kaybolduğu kanısını kuvvetlendirecek delil veya emarelerin bulunması hâli."*

üçüncü kişilerin muvazaa iddiaları ve senedin beklenmedik olay veya zorlayıcı nedenle kaybolması durumları.

Bu istisnalar dışında, avukatlık ücret sözleşmesinin, senetle ispat edilmesi gerekmektedir. Elektronik ortamda düzenlenen avukatlık ücret sözleşmelerinin senetle ispat zorunluluğunu karşılayıp karşılamadığı, bu sözleşmelerin elektronik imza ile imzalanıp imzalanmadığına göre değişmektedir²³⁴. Güvenli elektronik imza ile imzalanan elektronik avukatlık ücret sözleşmeleri, HMK m. 205 uyarınca, senet hükmündedir²³⁵.

HMK m. 202'ye göre, "*Mahkeme, tarafların beyanlarını, delilleri ve dosyadaki tüm belgeleri dikkate alarak, tanık beyanlarının doğruluğu ve güvenilirliği konusunda kanaat oluşturur.*" Bu hüküm, güvenli elektronik imza dışındaki elektronik imza türleri ile imzalanan elektronik avukatlık ücret sözleşmelerinin, takdiri delil olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir.

Elektronik ortamda düzenlenen avukatlık ücret sözleşmelerinin ispat edilebilir olan bu durumu, ayrıca, bu sözleşmelerin saklanması ve korunmasını da sağlayacaktır.

5070 sayılı Kanun'un²³⁶ açık hükmü gereği, güvenli elektronik imza ile oluşturulan belgeler yazılı delil olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda elektronik ortamda düzenlenen avukatlık sözleşmeleri de yargılamada geçerli delil teşkil edebilir. Özellikle ücret alacaklarının ispatında, sözleşmenin elektronik ortamda düzenlenmiş olması, müvekkilin açık irade beyanını içerdiği sürece delil niteliği taşır. Bu kapsamda, elektronik ortamda düzenlenen avukatlık ücret sözleşmeleri de, taraflar arasında uyuşmazlık doğduğunda mahkemeler nezdinde delil olarak ileri sürülebilir.

²³⁴ **Sağlam**, s. 190.

²³⁵ **HMK** m. 205/2: "*Usulüne göre güvenli elektronik imza ile oluşturulan elektronik veriler, senet hükmündedir.*"

²³⁶ **Elektronik İmza Kanunu**, m. 4: "Elektronik İmzanın Hukuki Geçerliliği"; m. 5: "Güvenli Elektronik İmza"; m. 6: "Güvenli Elektronik İmzanın Hukuki Sonuçları"; m. 7: "Güvenli Elektronik İmza Oluşturma Araçları"

Özellikle ücret alacaklarının ispatında, müvekkilin güvenli elektronik imza kullanarak sözleşmeyi onaylaması, irade beyanının açık ve denetlenebilir olması nedeniyle delil değerini güçlendirmektedir. Ancak, güvenli elektronik imza dışında kalan ve sadece basit elektronik imzayla imzalanan sözleşmelerin geçerliliği tartışmalı olabileceğinden, uygulamada bu hususun üzerinde hukuki sonuçları itibariyle tartışmalar olacaktır.

B. Güvenlik ve Veri Korumaya İlişkin Sorunlar

İnternet ve dijital teknolojiler, mahremiyet açısından farklı ve daha ciddi tehditler doğurmuştur. Dijitalleşme çağında bireylerin çeşitli yollarla oluşturduğu ve takip edilebilen bilgilerinin, kapsamı belirsiz olan büyük veri içerisinde değerlendirilmesi kolaylaşmıştır. Bu nedenle, günümüzde bireyler hakkında bilgi toplanması kadar, mahremiyet hakkı da büyük veri, gözetim ve verinin metalaşması bağlamından ayrı düşünülemez. Büyük veri döneminde, kişisel verilerin hangi yöntemlerle toplanacağı, nasıl kullanılacağı ve ne şekilde saklanacağı gibi konular; bilgi mahremiyeti, veri gizliliği ya da veri koruma hukuku çerçevesinde ele alınmaktadır²³⁷.

Avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda düzenlenebilmesi, güvenlik açısından da değerlendirilmelidir. Elektronik ortamda düzenlenen sözleşmelerin güvenliği, bu sözleşmelerin gizliliğinin, bütünlüğünün ve erişilebilirliğinin sağlanması anlamına gelmektedir²³⁸.

Elektronik belgelerin, uzun süreli saklanması ve korunması, teknik altyapı ve güvenlik önlemleri gerektirebilir. Elektronik belgelerin, değiştirilmeye ve silinmeye açık olması, bu belgelerin güvenilirliğini ve bütünlüğünü tehdit edebilir²³⁹. Bu nedenle,

²³⁷ **Hatipoğlu Aydın**, s. 198.

²³⁸ **Sözer**, s. 123.

²³⁹ **Falcıoğlu**, s. 165.

elektronik ortamda düzenlenen avukatlık ücret sözleşmelerinin, güvenilir bir şekilde saklanması ve korunması önemlidir.

Elektronik sözleşme sistemlerinde tarafların kişisel verileri, mesleki gizlilik kapsamındaki bilgiler ve ödeme bilgileri gibi hassas veriler işlenmektedir. Bu verilerin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) ve ilgili diğer mevzuat uyarınca korunması gerekmektedir²⁴⁰. Veri sızması, yetkisiz erişim ve kimlik hırsızlığı gibi risklerin varlığı, avukat ve müvekkil arasındaki güven ilişkisini zedeleyebilir.

Bu nedenle elektronik sözleşme altyapısının, güvenli sunucular, şifreleme teknolojileri ve çift aşamalı doğrulama gibi önlemlerle desteklenmesi zorunludur. Ayrıca, verilerin hangi süreyle, ne şekilde saklandığı ve kimler tarafından erişilebildiğine dair açık politikalar benimsenmelidir. Elektronik ortamda düzenlenen avukatlık ücret sözleşmelerinin erişilebilirliği, çeşitli teknik ve hukuki yöntemlerle sağlanabilir. Bu yöntemler arasında, yedekleme, bulut depolama, felaket kurtarma planları gibi teknik yöntemler ve erişilebilirlik sözleşmeleri, veri koruma politikaları gibi hukuki yöntemler yer almaktadır²⁴¹.

C. Mevzuatta Düzenleme İhtiyacı

Her ne kadar 5070 sayılı Kanun, güvenli elektronik imza ile imzalanan belgeleri yazılı delil olarak kabul etse de, Av. K. ve buna bağlı yönetmeliklerde elektronik sözleşmelere ilişkin açık ve kapsamlı düzenlemelere yer verilmemiştir. Bu durum, uygulamada farklı yargı kararlarının ortaya çıkmasına ve öngörülebilirlik ilkesini zayıflatarak hukuk güvenliğinin zedelenmesine neden olabilmektedir²⁴².

²⁴⁰ **Falcioğlu**, s. 185.

²⁴¹ **Sağlam**, s. 215.

²⁴² **Cin Mehmet Onursal**, Elektronik İmza Kanununda Düzenlenen Suçlar, 2024, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 174, s. 122.

Bu çerçevede, avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda yapılmasına ilişkin usul ve esasları açıkça ortaya koyan, teknik gereklilikleri belirleyen ve uygulama birliğini sağlayacak nitelikte yeni bir mevzuat düzenlemesine ihtiyaç duyulmaktadır. Avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda düzenlenmesine ilişkin yasal düzenlemeler, teknolojik gelişmelere ve ihtiyaçlara göre geliştirilmelidir. Mevcut mevzuat hükümleri, elektronik sözleşmelerin tüm yönlerini kapsamayabilir ve elektronik sözleşmelere ilişkin tüm sorunlara çözüm sunmayabilir²⁴³.

HMK, Av. K. ve ilgili kanunlarda, elektronik delillerin toplanması, saklanması, sunulması ve değerlendirilmesine ilişkin düzenlemeler yapılması halinde bu düzenlemeler, elektronik sözleşmelerin ispat edilebilirliğini artırabilir ve elektronik delillere ilişkin hukuki belirsizlikleri azaltabilecektir²⁴⁴.

XIII. Elektronik Avukatlık Sözleşmelerine İlişkin Çözümler

Elektronik sözleşmelere ilişkin farkındalığın artırılması, sürecin hem avukatlar hem de müvekkiller nezdinde güvenilirliğini pekiştirecektir²⁴⁵. Bu doğrultuda, barolar ile Türkiye Barolar Birliği tarafından güvenli elektronik imza kullanımı ve elektronik ortamda sözleşme akdi konularında meslek içi eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi; ayrıca uygulamada yeknesaklığın sağlanabilmesi amacıyla örnek sözleşme metninin geliştirilerek uygulayıcılara sunulması yerinde olacaktır. Barolar ile Türkiye Barolar Birliği, meslek mensuplarını bilgilendirmeye yönelik eğitim ve seminerler düzenlemeli; e-imza kullanımı ve elektronik sözleşme yapılması konularında rehber belgeler yayımlaması halinde çözüm sunacaktır.

²⁴³ **Sağlam**, s. 82.

²⁴⁴ **Falcioğlu**, s. 77.

²⁴⁵ **Biçkin İnci**, "Elektronik İmza ve Elektronik İmza ile İlgili Yasal Düzenlemeler", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 63, 2006, s. 109.

Ayrıca, uygulamada yeknesaklık sağlamak amacıyla örnek elektronik avukatlık ücret sözleşmeleri hazırlanarak erişime sunulmasıyla avukatların, elektronik avukatlık ücret sözleşmelerini daha kolay ve güvenli bir şekilde hazırlamalarını sağlayabilecektir.

Avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda yapılmasına olanak tanıyan açık, detaylı ve teknik esaslara dayalı yeni bir düzenlemenin yapılması gerekmektedir. Bu düzenlemede: güvenli elektronik imza kullanımının açıkça yeterli olduğu belirtilmeli, elektronik ortamda akdedilen sözleşmelerin geçerlilik şartları belirlenmeli, İspat yükü ve şekil şartları netleştirilmelidir²⁴⁶.

Avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda düzenlenmesi için, özel elektronik sözleşme platformları geliştirilebilmesi halinde bu platformlar, avukatların, elektronik avukatlık ücret sözleşmelerini daha kolay, güvenli ve verimli bir şekilde hazırlamalarını, imzalamalarını ve yönetmelerini sağlayabilecektir. Elektronik sözleşme platformları, sözleşme şablonları, otomatik doldurma, elektronik imza, anında iletim, otomatik arşivleme gibi özellikler sunarak, avukatlık ücret sözleşmesi sürecini hızlandırabilecek ve kolaylaştırabilecektir.

Avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda düzenlenmesi için, kullanıcı dostu ara yüzler geliştirilerek avukatların ve müvekkillerin, teknik bilgi ve beceri düzeylerine bakılmaksızın, elektronik avukatlık ücret sözleşmelerini kullanabilmelerini sağlayacaktır. Kullanıcı dostu ara yüzler, farklı cihazlara, işletim sistemlerine ve tarayıcılara uyumlu olmalıdır. Bu uyumluluk, avukatların ve müvekkillerin, tercih

²⁴⁶ **Kaplan** Yavuz, Elektronik İmza Kanunumuz Ve Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, 2013, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1, sy. 1, s. 91-93; **Yılmaz** Mustafa, Elektronik İmzalı Belgelerin Karşılaştırmalı Hukukta ve İdarî Yargılama Hukukunda Delil Niteliği, 2016, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 22, no.3, s. 3743.

ettikleri cihazlardan ve platformlardan elektronik avukatlık ücret sözleşmelerine erişmelerini sağlayarak kolaylık elde edilmiş olunacaktır.

Ayrıca, UYAP gibi sistemlerin bu sürece entegre edilmesi, sözleşme yapılması, saklanması ve ibrazının dijital ortamda yönetilmesini kolaylaştıracaktır²⁴⁷. Tüm bu adımlar, elektronik avukatlık sözleşmelerinin hukuki öngörülebilirliğini ve geçerliliğini güvence altına alacaktır.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) tarafından hazırlanan Model Kanunlar ve Sözleşmeler, elektronik ticaret, elektronik imza ve elektronik sözleşmelere ilişkin uluslararası standartlar oluşturmaktadır. Uluslararası düzenlemeler, elektronik sözleşmelere ve elektronik imzaya ilişkin ulusal mevzuatı etkilemektedir²⁴⁸. UNCITRAL Elektronik Ticaret Model Kanunu²⁴⁹, elektronik ticaret ve elektronik sözleşmelere ilişkin temel ilkeleri ve kuralları belirlemektedir²⁵⁰. Türkiye, Avrupa Birliği'ne (AB) katılım müzakereleri çerçevesinde, AB müktesebatına uyum sağlamak amacıyla, elektronik ticaret, elektronik imza, tüketici hakları, kişisel verilerin korunması gibi konularda mevzuatını AB direktifleri ve tüzükleri ile uyumlu hale

²⁴⁷ T.C. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü. (2021, Ocak) . UYAP Bilişim Sistemi. https://bigm.adalet.gov.tr/kitap/uyap_bilisim_sistemi_kitabi.pdf, E.T: 10.12.2024.

²⁴⁸ UNCITRAL. (2020). UNCITRAL Texts and Status. <https://uncitral.un.org/en/texts>, E.T: 17.02.2025;

²⁴⁹ UNCITRAL Elektronik Ticaret Model Kanunu (UNCITRAL. (1996). UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce. https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_commerce, E.T:06.12.2024.

²⁵⁰ UNCITRAL. (2001). UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures. https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_signatures,

getirmeyi amaçlamaktadır²⁵¹. Bu düzenlemeler, elektronik avukatlık ücret sözleşmelerinin hukuki çerçevesini de dolaylı olarak şekillendirecektir.

²⁵¹ **Sağlam**, s. 18-35.

SONUÇ

Bu çalışmada, avukatlık ücret sözleşmesinin elektronik ortamda düzenlenmesinin mümkün olup olmadığı, söz konusu sözleşmenin geçerlilik ve şekil şartları bakımından incelenmiştir.

Dijitalleşmenin, diğer birçok alanda olduğu gibi, hukuki ilişkiler üzerinde de derin etkiler yarattığı günümüzde; avukat ile müvekkil arasında kurulan sözleşme ilişkilerinin elektronik iletişim araçları vasıtasıyla gerçekleştirilmesi, hem uygulama açısından pratiklik sağlamakta hem de işlemlerin hızlanmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak bu tür sözleşmelerin geçerliliği, yalnızca teknolojik olanaklarla sınırlı kalmayıp esas olarak hukuki düzenlemelere tabi bulunmaktadır.

Avukatlık ücret sözleşmesi, Av. K. m. 164 gereğince yazılı şekilde yapılmadıkça ücrete dair asgari tarifenin üzerindeki anlaşmaların talep edilmesinde zorluk yaşanmaktadır. Bu hüküm, avukatlık hizmetinin soyut ve kişisel niteliği ile birlikte, mesleğin kamu hizmeti boyutunun ve taraflar arasındaki ilişkinin şeffaf şekilde belgelenmesinin bir gereği olarak şekil şartı öngörmektedir. Aynı zamanda sözleşmenin taraflarını korumaya ve doğabilecek uyuşmazlıkları önlemeye yönelik bir işlevi de bulunmaktadır.

Bu noktada, çalışmada analiz edilen 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu ile getirilen düzenlemeler önem taşımaktadır. Söz konusu Kanun'un 5. maddesi uyarınca, güvenli elektronik imza ile imzalanan belgeler, hukuken ıslak imza ile imzalanmış belgelerle aynı geçerliliğe sahip olup, yazılı şekil şartını da karşılamaktadır. Bu doğrultuda, avukatlık ücret sözleşmesinin taraflarca güvenli elektronik imza kullanılarak elektronik ortamda düzenlenmesi durumunda, sözleşmenin geçerli bir biçimde kurulmuş olduğu ve yazılı şekil şartının yerine getirildiği kabul edilmelidir.

Bununla birlikte, bu sonucun uygulama açısından bazı hususlarda dikkatli olunmasını gerektirdiği açıktır. Özellikle, avukatın müvekkili aydınlatma yükümlülüğünü

yerine getirmesi, sözleşme metninin açık, anlaşılır ve şeffaf bir şekilde düzenlenmesi ile taraf iradelerinin tereddüde yer bırakmayacak biçimde ortaya konulması, elektronik ortamda düzenlenen avukatlık ücret sözleşmeleri bakımından da geçerlilik açısından temel unsurlar arasında yer almaktadır. Ayrıca, güvenli elektronik imzanın elde edilmesi, doğruluğunun teyit edilmesi ve uzun vadeli şekilde muhafaza edilmesi gibi teknik süreçlerde karşılaşılabilecek aksaklıklar, sözleşmenin geçerliliği veya ispatı bakımından hukuki riskler doğurabilir. Bu sebeple, uygulamada dijital sözleşme süreçlerinin hem teknik hem de hukuki boyutlarıyla denetime elverişli, güvenilir ve belirli standartlara uygun şekilde yürütülmesi büyük önem arz etmektedir.

Ayrıca, Yargıtay kararları ve meslek kuralları da dikkate alındığında, elektronik sözleşmelerin kabul görmeye başladığı, ancak hâlen bazı uygulama boşlukları ve tereddütlerin varlığını sürdürdüğü gözlemlenmektedir. Özellikle baroların ve Türkiye Barolar Birliği'nin bu konuda rehberlik edici nitelikte içtihat ve düzenlemelere yer vermesi, uygulama birliğinin sağlanması açısından ihtiyaç duyulacaktır.

Bu çerçevede varılan temel sonuç, avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda ve güvenli elektronik imza aracılığıyla düzenlenmesinin hukuken mümkün olduğu ve hatta dijitalleşen çağın gerekleri doğrultusunda bu yöntemin teşvik edilmesinin yerinde olacaktır. Bununla birlikte, söz konusu sürecin etkin, sağlıklı ve güvenilir bir biçimde işletilebilmesi; hem ilgili mevzuatın açık, kapsamlı ve teknolojik gelişmelere uyumlu şekilde düzenlenmesine hem de uygulayıcıların dijital sözleşme altyapısına hâkimiyetlerinin ve mesleki sorumluluklarına gösterdikleri özenin yeterli düzeyde olmasına bağlı olacaktır.

Son olarak, gelecekte bu konuda doğabilecek ihtilafların önüne geçilebilmesi ve elektronik sözleşmelerin daha yaygın bir şekilde uygulanabilmesi için Av. K. ve ilgili mevzuatta elektronik sözleşmelere özgü açık hükümler getirilmesi, Türkiye Barolar Birliği tarafından meslek içi rehberler yayımlanması ve güvenli elektronik imza

kullanımının teşvik edilmesi önerilmektedir. Böylece, hem taraf iradesi hem de şekil şartı bakımından tartışmasız bir hukukî çerçeve oluşturulmuş olacak; avukatlık hizmetlerinin sunumu, dijitalleşen dünyada daha erişilebilir ve güvenli hâle gelecektir.

ÖZET

Bu çalışmada, sözleşme kavramının temel dinamiklerinden başlayarak avukatlık mesleği ve bu mesleğin icrasında merkezi bir rol oynayan avukatlık sözleşmesini detaylı bir şekilde incelemektedir. Tezin odak noktasını ise günümüz dijital çağının bir gerekliliği olarak ortaya çıkan elektronik sözleşmeler ve bu bağlamda avukatlık sözleşmelerinin, özellikle de avukatlık ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda yapılmasının hukuki ve pratik boyutları oluşturmaktadır. Yapılan tüm bu incelemeler ışığında, avukatlık sözleşmelerinin ve özellikle ücret sözleşmelerinin elektronik ortamda kurulmasının durumu, getireceği kolaylıklar, barındırdığı riskler ve geleceğe yönelik potansiyeli hakkında genel bir değerlendirme yapılarak önerilerde bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Avukatlık Sözleşmesi, Elektronik Sözleşme, Avukatlık Ücret Sözleşmesi, Dijitalleşme, Hukuki Değerlendirme, Pratik Uygulamalar, Sözleşme Hukuku.

ABSTRACT

This study provides a detailed examination of the attorney retainer agreements, which plays a central role in the legal profession, starting from the fundamental dynamics of the contract concept. The focal point of the thesis is the emergence of electronic contracts as a necessity of the contemporary digital age, and in this context, the legal and practical dimensions of concluding attorney retainer agreements, particularly attorney fee agreements, in an electronic environment. In light of all these analyses, a general assessment is made and recommendations are offered regarding the status, conveniences it will bring, inherent risks, and future potential of establishing attorney retainer agreements, especially fee agreements, in an electronic environment.

Keywords: Attorney Retainer Agreement, Electronic Contract, Attorney Fee Agreement, Digitalization, Legal Evaluation, Practical Applications, Contract Law.

KAYNAKÇA

Aday, Nejat, Avukatlık Hukukunun Genel Esasları Avukatlık Kanunu Avukatlık Asgari Ücret Tarifeleri, İstanbul, Beta Basım Yayım, 1994.

Afşaroğlu, Osman, Yurtiçi & Yurtdışı Tebligat Hukuku - Genel Açıklamalar ve Temel Düzenlemeler, 1.baskı, Ankara, 1990.

Akıncı, Şahin, Vekâlet Sözleşmesinin Sona Ermesi, 1.baskı, Konya, Sayram Yayınları, 2004.

Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri, 28.baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2019.

Akipek Öcal, Şebnem, E-Sözleşmelerin Hukuki Niteliği, E-Ticaret Sektöründe Tüketici Hukuk Uygulamaları, E- Ticaret Sektöründe Tüketici Hukuku Uygulamaları, 2017

Akkurt, Sinan Sami. “Elektronik Ortamda Hizmet Sunumu ve Buna İlişkin Sözleşmelerin Hukuki Özellikleri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, C.60, S.1, s.19-46.

Akkurt, Sinan Sami/Tokat, Hüseyin/Erdoğan, Kemal, Tablolar, Şemalar, Örnek Olaylar ve Test Sorularıyla Borçlar Hukuku, 6.baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023.

Aksu, Raziye, “Avukatlık Sözleşmesinin Unsurları ve Hukuki Niteliği”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2016, C.27, s.861-891.

Araalan Cemal, Yargıda E-Duruşma, <https://www.hukukvebilisimdergisi.com/yargida-e-durusma-donemi/>

Aral, Fahrettin/Ayrancı, Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 16.baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2023.

Arıkan, Saadet, “Modern İletişim Araçları ve Özel Hukuk, İnternette Sözleşme Akdi”, **Ankara Barosu**, Hukuk Kurultayı, 2000.

Arslan, Aziz Serkan, “Ses ve Görüntü Nakli Yolu ile Duruşma ve Uygulamasının Değerlendirilmesi”, **Adalet Dergisi**, 2023, S.71, s.739-767.

Aslan, Çiğdem Mine, **Gabinin Unsurları ve Hukuki Sonuçları**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2006.

Atamer, Yeşim M., “Satım Sözleşmesinde Hasarın İntikali Anı: Hukuk Tarihi, Karşılaştırmalı Hukuk ve Milletlerarası Hukuk Açısından BK. m. 183’ün Farklı Okunması Gereği” (Hasarın İntikali), **Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’a Armağan**, İstanbul, 2000.

Aydın, Murat, **Avukatlık Ücreti**, 7.baskı, Ankara, Seçkin Kitabevi, 2020.

Aydoğdu, Murat/**Kahveci**, Nalan, **Türk Borçlar Hukuku**, 2.baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019.

Başpınar, Veysel, “Avukatın Özen Borcu”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.XII, 2008, s.39-62.

Baydar Haliç, Özge, **Avukatın Hukuki Sorumluluğu**, 1.baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020.

Bayram, Aziz Erman, "Güncel Gelişmeler Işığında Elektronik Sözleşmelerin Kurulması", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2015, S.119, s.331-366.

Biçkin, İnci, "Elektronik İmza ve Elektronik İmza ile İlgili Yasal Düzenlemeler", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2006, S.63, s.109-126

Bilgin, Hikmet, Hukuk Alanındaki Hizmetlerde Kullanılan Teknolojik Olanaklar (Legaltech) ve Avukatlık Mesleğine Olası Etkileri, 2024, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.73, S.2, s.1019-1067

Birsen, Kemaleddin, **Borçlar Hukuku Dersleri Borçların Genel Hükümleri**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1967.

Börü, Levent, “Elektronik Tebligat”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, 10, S.1, 2020, s. 183-225.

Carol Basri/Irving Kagan, **Corporate Legal Departments**, C. I, B. 3, New York 2011.

Cimbar Ferhat, **Avukatlık Sözleşmesinde Ücret**, On iki Levha Yayınları, İstanbul, 2019.

Cin Mehmet Onursal, Elektronik İmza Kanununda Düzenlenen Suçlar, 2024, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, s.83-125.

Eken Furkan, Avukatlık Sözleşmesinde Ücretin Belirlenmesi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021.

Erem Faruk, **Meslek Kuralları (Şerh)**, Türkiye Barosu Yayınları, Ankara, 1995.

Eren, Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 24.baskı, İstanbul, Yetkin Yayınları, 2019.

Ergün Ömer, 5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu ve Dijital İmza, 2004, **Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi**, S. 122, s.63-74.

Erhan İnal, **E-Ticaret Hukukundaki Gelişmeler ve İnternette Sözleşmelerin Kurulması**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005.

Erzurumluoğlu, Erzan, **Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri)**, 9.baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2019.

Falcıoğlu Mete Özgür, Elektronik Sözleşmelerde Kullanılan Genel İşlem Şartlarının Haksız Rekabet Bakımından Değerlendirilmesi, **Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2021, C.7, S.14, s.13-54.

Falcıoğlu, Mete Özgür, **Türk Hukukunda Elektronik Satım Sözleşmesi ve Kuruluşu**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2004.

Geçgin Ercan/Karadal Eylül Sinem, Avukatların Hukuk Teknolojilerini Kullanma Deneyimleri Üzerine Bir Saha Araştırması: Aksaray Barosu Örneği, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2023, S.45, s.47-80.

Göksu Mustafa, **Hukuk Yargılamasında Elektronik Delil**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011.

Gümüş Mustafa Alper, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt-I**, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.

Güner Selim, **Avukatlık Hukuku**, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015.

Güner Semih, **Avukatlık Meslek Etiği**, 1. Basım, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2002.

Günergök Özcan, **Avukatlık Sözleşmesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

Güngör Gülin, “Yeni Düzenleme Çalışmalarında Elektronik Akitlerin Kuruluşu ve Click-Wrap Yazılım Lisansı Sözleşmelerinde Hukuk Seçimi Kaydı”. **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2002, C.51, S.1, s.19-42.

İnal Emrehan, **E-Ticaret Hukukundaki Gelişmeler ve İnternette Sözleşmelerin Kurulması**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005.

Kalpsüz Turgut, **Ticari Satışta İfa Mahalli**, Ankara Hukuk Fakültesi, 1960.

Kaplan Yavuz, “Elektronik İmza Kanunumuz Ve Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2013, C.1, S.1, s.77-104.

Karateke Songül, **Avukatlık Sözleşmesinde Ücret**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.

Karsh Abdurrahim, **6100 sayılı Hukuk Mukakemeleri Kanunu ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu**, 2. Bası, Alternatif Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Kaya Bora, “Günümüzün Büyük Kuruluşlarında Hukuk Müşavirliğinin Yapılanması ve İşlevi”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2012, S.2, s.217-238.

Kılıçoğlu, Ahmet, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 18.baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2014.

Kırca Çiğdem, “İnternette Sözleşme Kurulması”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, 2000, C.20, S.4, s,99-119.

Kocayusufpaşaoğlu Nami/Hatemi Hüseyin/Serozan Rona/Arpacı Abdülkadir, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt**, Yenilenmiş Genişletilmiş Tamamlanmış 4 üncü Bası’dan 7 inci Tıpkı Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.

Koschaker Paul/Ayiter Kudret, **Modern Özel Hukuka Giriş Olarak Roma Özel Hukukunun Ana Hatları**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1977.

Kurşat Zekeriya, Yazılı Şekil Şartının Unsuru Olan İmzanın Elektronik Ekranaya Atılmasını Etkisi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 2017, C.75, S.1, s.413-430.

Kuru Baki/Arslan Ramazan/Yılmaz Ejder, **Medeni Usul Hukuku**, 6100 sayılı HMK’na Göre Yeniden Yazılmış 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.

Küçükpehlivan Olcay, “Sözleşmelerin İnternet Aracılığıyla Kurulması ve Geçerliliği”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2006.

Oğuzman M. Kemal/Öz, M. Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1**, 17.bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2019.

Oktay Saibe, “İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşlukların Tamamlanması”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 1996, C.55, S.1-2, s.263-296.

Özbek Mustafa Serdar, **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.

Özdemir Burcu Deniz, “Avukatlık Sözleşmesinde Ücret”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2020.

Özdemir Kocasakal Hatice, Elektronik Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıkların Çözümünde Uygulanacak Hukukun ve Yetkili Mahkemenin Tespiti, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2003.

Özen Atilla, Avukatlık Hukuku, 6.Baskı, Seçkin yayınları, Ankara, 2023.

Özgül Mehmet Emin, “Güvenli Elektronik İmza Sahibinin Hakları ve Yükümlülükleri”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2021, C.12, S.2, s.539-556.

Pehlivan Ali, “Soruşturma Evresinde Müdafî ve Vekilin Evrak İnceleme Yetkisi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 2013, C.19, S.2, s.1491-1540.

Pekcanitez Hakan/Atalay Oğuz/Özekes Muhammet, Medeni Usul Hukuku, On iki Levha Yayınları, Ankara, 2001.

Polat Metin, Avukatlık Sözleşmesinde Ücret, Adalet Yayınları, Ankara, 2017.

Reisoğlu Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul, 2000.

Sağlam İpek, Elektronik Sözleşmeler, Legal Kitabevi, İstanbul, 2007.

Samuel Geoffrey, Law of Obligations and Legal Remedies, Cavendish Publishing Limited, Cavendish Publishing Limited, London, 2001.

Sarıçakalı Turgay, “Elektronik Ticaretin Hukuki Açından Değerlendirilmesi”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2004.

Sav Atila, Avukatın İşi Ret Hakkı, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, C.4 Felsefe, Avukatlık Hukuku, Yeni Düzenlemeler, Hukuk Eğitimi, Ankara, 2000.

Sözer Bülent, Elektronik Sözleşmeler, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2002.

Sungurtekin Özkan Meral, Avukatlık Hukuku, Barış Yayınları, İzmir, 2006.

Sungurtekin Özkan Meral, Avukatlık Mesleği Avukatın Hak ve Yükümlülükleri, Barış Yayınları, İzmir, 2013.

Sungurtekin Özkan Meral, Avukatlık Meslek Sırrının Anlam ve Önemi, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, 2000, C.4, s.331-338.

Şahin Turan, “Elektronik Sözleşmelerin Kuruluşuna İlişkin İrade Beyanları ve Bu Beyanların Geri Alınması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2011, C.24, S.95, s.331-376.

Şenocak Zarife, “Dijital İmza ve Dijital İmzanın Borçlar Kanunu Hükümleri Açısından Ele Alınması”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2001, C.50, S.2, s.97-135.

Şimşek Merve Melis/**Özcan** Tuğba/**Ergun** Tamer/**Çelik** Vural, “Elektronik İmza Seviyeleri”, Bilgi Yönetimi, 2019, C.2, S.2, s.136-144.

Tandoğan Haluk, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri C. II**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 1989.

Taşkın Ş. Cankat, “Müdafinin Dosya İnceleme Hakkının Değerlendirilmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2008, C.21, S.75, s.394-416.

Taşpınar Ayvaz Sema, “Türk Borçlar Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun İmza Atamayanlarla İlgili Yeni Düzenlemesine Eleştirel Bir Bakış”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2012, C.61, S.1, s.321-394.

Tekinay Selahattin Sulhi/**Akman** Galip Sermet/**Alttop** Serpil/**Burcuoğlu** Haluk, **Tekinay Borçlar Hukuku: Genel Hükümler**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.

Tuğrul Erdoğan, “Elektronik Sözleşmelerin Kurulması ve Geçerlilik Şartları”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, 2022.

Turan Gamze, “Elektronik Sözleşmeler ve Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Tespiti”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2008, S.77, s.87-119.

Ulusan Banu, “Medeni Yargılama Hukukunda Tanığın E-Duruşma ile Dinlenilmesi ve Kişisel Verilerin Korunması: Alman Hukukuyla Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2022, C.35, S.163, s.155-189.

Uşaklıoğlu Ahmet Yavuz, **Dijital Hukuk**, Şeçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

Uyumaz, Alper, “Elektronik sözleşmelerin Web siteleri Aracılığıyla kurulması ve Bu sözleşmelerin İfası”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2007, C.9, s.907-930.

Uzun Kazmacı Özge, “İnternet Ortamında Kurulan Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicinin Korunması”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 2016, C.22, S.3, s.2791-2818.

Yavuz Cevdet/Acar Faruk/Özen Burak, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler Birinci Cilt**, 11.baskı, Ankara, Beta Yayınları, 2022.

Yavuz Cevdet/Acar Faruk/Özen Burak, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler II. Cilt**, Beta Yayınları, İstanbul, 2022.

Yılmaz Battal, **Avukatlık Ücret Sözleşmesinden Kaynaklanan Davalar**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.

Yılmaz Ejder/Çağlar Yetkin, **Tebliğat Hukuku**, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 1991.

Yılmaz Mustafa, “Elektronik İmzalı Belgelerin Karşılaştırmalı Hukukta ve İdarî Yargılama Hukukunda Delil Niteliği”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 2016, C.22, S.3, s.3435-3486.

Yılmaz Mustafa, “Elektronik İmzalı Belgelerin Karşılaştırmalı Hukukta ve İdarî Yargılama Hukukunda Delil Niteliği”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 2016, C.22, S.3, s

Yücer Aktürk Zeynep İpek, "Elektronik Sözleşmelerin Kurulması, Hüküm ve Sonuç Doğurması", **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2023, C.27, S.4, s.3-37.

Zevkliler Aydın/Gökyayla Emre; **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Turhan Kitabevi, Ankara 2016.